

Hatkriminalitet ved assosiasjon

Hva er rettstilstanden når motivet for et lovbrudd er andre enn fornærmede sin hudfarge, nasjonale eller etniske opprinnelse eller seksuelle orientering?

Kandidatnummer: 194

Antall ord: 14425

JUS399 Masteroppgave
Det juridiske fakultet

UNIVERSITETET I BERGEN

Innleveringsfrist: 10.mai 2023

Innholdsfortegnelse

Innholdsfortegnelse	2
1 Innledning	4
1.1 Tema	4
1.1.1 Hvilke situasjoner siktes til?	6
1.1.2 Begrepet hatkriminalitet	7
1.1.3 Hvorfor ha egne regler for hatkriminalitet?	8
1.1.4 Forholdet mellom individkrenkelse og samfunnskrenkelse	9
1.1.5 Strafferettslige særtrekk	10
2 De internasjonale forpliktelsene	12
2.1 Innledning	12
2.1.1 Kilder om hatkriminalitet	12
2.2 Rasediskrimineringskonvensjonen	13
2.2.1 Plikten til å kriminalisere	13
2.2.2 Ytringer som sprer hat	13
2.2.3 Hatmotivert vold	14
2.2.4 Innholdet i kriminaliseringsplikten	15
2.3 EMK	15
2.3.1 Konvensjonsbestemmelsene og generell praksis	16
2.3.2 Assosiasjonstilfellene	16
2.3.3 Hatmotivert vold: Škorjanec mot Kroatia	17
2.3.4 Hatefulle ytringer: ærekrenkelser	18
2.3.5 Ulik beskyttelse	21
2.4 Konklusjon	22
2.5 Internasjonale kilders betydning ved tolkning av straffebud	23
3 Straffelovens regulering	24
3.1 Generelt om straffelovens regulering av hatkriminalitet	24
3.1.1 Tre varianter	24
3.1.2 Straffeutmålingsbestemmelsens utilstrekkelighet	24
3.2 Hatefulle ytringer etter § 185	26
3.2.1 Innledende	26
3.2.2 To type ytringer	28
3.2.3 Sjikaneytellingenes terskel for straffansvar	28
3.2.4 Sjikaneytellingenes plass i kapittel 20	30
3.2.5 Assosiasjon- hvem er vernet mot sjikane?	33
3.2.6 Oppsummering	35
3.2.7 Er rettstilstanden tilfredsstillende?	36
3.3 Kroppskrenkelse etter § 272 jf. § 271	39
3.3.1 Ordlyden	39
3.3.2 Bevisst avgrensning?	39

3.3.3	Skal assosiasjonstilfellene subsumeres som grov?	41
3.3.4	Bør lovteksten endres?	42
4	Avslutning	43
	Litteraturliste	44

1 Innledning

1.1 Tema

Hatkriminalitet, som forkortes hatkrim, er et begrep som har fått økt oppmerksomhet gjennom årene både internasjonalt og nasjonalt. Det norske samfunnet er blitt mer flerkulturelt og fargerikt. Samtidig har styrkingen av menneskerettigheter gitt individet en forventning om å kunne være seg selv og velge sine relasjoner uten å frykte sanksjoner fra storsamfunnet. Parallelt vokser det frem ekstreme holdninger mot enkelte grupper som skiller seg fra majoriteten. Fiendtligheten retter seg spesielt mot mennesker med en annen hudfarge, etnisk opprinnelse og/eller religion, på folkemunne samlebetegnet som «utlendingene», og personer med en annen seksuell orientering eller kjønnsidentitet. De blir utsatt for alt fra ubehagelige til dødelige opplevelser.¹

Hatefulle og nedsettende holdninger mot minoritetsgrupper kan true et velfungerende demokrati og beskyttelsen av menneskerettighetene dersom de får vokse fritt. Hatkriminalitet kan betraktes som forstadiet til terrorisme. Det er derfor viktig å adressere og bekjempe hatkriminalitet. Lovgivningen må tydelig signalisere at å angripe en person på grunn av hans identitet er uakseptabelt og i strid med rettstatens grunnpremiss om likeverd, jf. Grunnloven § 98.

Lov 20.mai 2005 nr. 28 om straff (straffeloven- strl.) inneholder straffebud som konkret er rettet mot lovbrudd som er motivert av personers hudfarge, etnisitet eller seksuelle orientering. Den legislative forankringen ligger i skadevirkningene, som er mer alvorlig enn tilsvarende kriminalitet uten hatelementet på både individnivå og samfunnsnivå.²

---

¹ Bare fra fjoråret kan det nevnes Pride-skytingen i Oslo 25.juni, domfellelsen av Bernt Hulsker for å ha fremsatt hatefulle ytringer til en dørvakt og Atle Antonsen-hendelsen, hvor Antonsen sa til samfunnsdebattant Sumaya Jirde Ali at hun var for mørkhudet til å være på utestedet Bar Boca i Oslo.

² Se bl.a. Paul Iganski og Spiridoula Lagou. «The personal injuries of “hate crime”». I *The Routledge International Handbook on Hate Crime*. Nathan Hall mfl. red., Routledge, 2015, s. 34-46, hvor det trekkes frem at de psykologiske skadene er større, se figurer på s. 41-43. Særlig føler offeret seg mer utrygge og sliter med selvfølelse/selvtillit saml. offere uten hatelement. Se videre Barbara Perry. «Exploring the community impacts of hate crime». I *The Routledge International Handbook on Hate Crime*. Nathan Hall mfl. red., Routledge, 2015, s. 47-58, hvor det trekkes frem at hatkrim har skadevirkning på alt fra fornærmedes nærmiljø, til gruppen hen tilhørte, andre utsatt grupper, interaksjon mellom grupper og sosiale normer og verdier. Ytterligere i Institutt for samfunnsforskning ved Helga Eggebø og Elisabeth Stubberud. *Hatefulle ytringer Delrapport 2: Forskning på hat og diskriminering*. Rapport 2016:15. Oslo: 2016. s. 31-38 og Likestillings- og diskrimineringsombudet. *Hatytringer og hatkriminalitet*. 2015. s. 15-16 og 30.

Denne avhandlingen handler om hatkriminalitet hvor hatmotivet knytter seg til en annen person enn fornærmedes egen hudfarge, etnisitet eller seksuelle orientering. Jeg betegner det som *hatkriminalitet ved assosiasjon* fordi denne terminologien blir brukt i internasjonale kilder.³ Dette er en variant som det er viet lite oppmerksom i norsk rett og samfunnsdiskusjon. Likevel påstår jeg det er en tematikk som ikke bør glemmes i arbeidet for å bekjempe hatkriminalitet. Lovbrudd rettet mot personer på grunn av deres tilknytning til en person som tilhører en utsatt gruppe har et tilsvarende skadepotensiale både for individene og samfunnet. Skal Norge etterleve sin forpliktelse til å bekjempe hatkriminalitet og verne om menneskeverdet er det nødvendig med en lovgivning som også håndterer assosiasjonstilfellene på en måte som gjenspeiler normbruddet.

Formålet med avhandlingen er å belyse denne særlige form for hatkriminalitet. Det finnes i dag ingen rettslig analyse eller rettsavgjørelse som adresserer tematikken.⁴ Jeg mistenker at dette skyldes at sakene ikke når rettsapparatet heller enn at slike hendelser ikke forekommer.⁵ En plausibel årsak kan være manglende bevissthet hos potensielle fornærmede, samfunnet og myndighetene om at et forhold kan være hatkriminalitet selv om fornærmede ikke tilhører en vernet gruppe.⁶

Problemstillingen min er hvordan norsk straffelovgivning regulerer assosiasjonstilfellene. I tillegg reiser jeg spørsmålet om dagens regulering tilfredsstillende de internasjonale forpliktelser som påhviler Norge og om reguleringen beskytter rettsgodene godt nok ut fra ugjerningens straffverdighet. Jeg starter med å klarlegge de internasjonale forpliktelsene som påhviler Norge for hatkriminalitet ved assosiasjon før jeg undersøker hvordan straffelovens bestemmelser treffer på assosiasjonstilfellene. Gitt oppgavens ramme må jeg begrense

---

³ *Škorjanec mot. Croatia*, no. 25536/14, 28. mars 2017.

⁴ Jeg har i forbindelse med oppgaven funnet to tingrettsdommer hvor en av de involverte fornærmede ikke tilhører en vernet gruppe. Fordi det også var en vernet person til stede (som fornærmet) kommer imidlertid ikke assosiasjonsspørsmålet på spissen og ingen av dommene problematiserer spørsmålet. Den ene avgjørelsen drøftes i kapittel 3.2.5.

⁵ En finsk studie fra 2007 viste at 1 av 5 offer for hatkriminalitet var etnisk finsk som enten var fysisk sammen med eller partner med en av utenlandsk opphav, se Poliisiammattikorkeakoulu ved Juha Kääriäinen og Noora Ellonen. *The Finnish racist crime monitoring system*. 2007. s. 13.

⁶ Naturlignok er det også andre årsaker, herunder det generelle problem om at mange ikke anmelder hatkriminalitet, samt utfordringer med å bevise hatmotiv.

omfanget og vil derfor se på de to typene av hatkriminalitet som er mest utbredt, nemlig hatefulle ytringer etter strl. § 185 og grov kroppskrenkelse etter § 272.⁷

1.1.1 Hvilke situasjoner siktes til?

Oppgaven dreier seg om situasjoner hvor en etnisk nordmann blir fysisk eller verbalt angrepet fordi vedkommende er kjæreste med en person med annen hudfarge/etnisitet. For eksempel når noen roper til den norske jenta «skitne hore»; «landssviker»; «skam på deg som besudler folket vårt». Et annet typetilfelle er når noen blir utsatt for vold fordi et familiemedlem tilhører en seksuell minoritet.

Fellesnevneren på situasjonene jeg omtaler som hatkriminalitet ved assosiasjon er at det er en annen person sin hudfarge, etnisitet eller seksuelle orientering enn den direkte fornærmede som er motiverende for ugjerningen. Situasjonene skiller seg fra den tradisjonelle hatkriminalitet ved at fornærmede selv ikke tilhører en vernet gruppe.⁸ Det er tilknytning til gruppen eller personen som gjør at vedkommende blir angrepet.

Etter internasjonale og nasjonale regelsett er flere distinktive grupper vernet av hatkriminalitetsreglene.⁹ Jeg vil primært omtale kategoriene «*hudfarge, nasjonale eller etniske opprinnelse*» og «*seksuelle orientering*» fordi det er gruppene som er mest utsatt for hatkriminalitet ifølge politiets anmeldelsesstatistikk.¹⁰ Samtidig differensierer ikke norsk rett mellom de vernede gruppene,¹¹ slik at analysen min i utgangspunktet også gjelder for de andre grunnlagene.

Videre vil jeg konsentrere meg om situasjonene hvor fornærmede har en relasjon til en person som tilhører en vernet gruppe. Typisk vil fornærmede være en partner, et familiemedlem eller venn. Avgrensningen må ikke tolkes dithen at en relasjon er et vilkår for at ugjerningen skal

---

⁷ Politidirektoratet. *STRASAK-rapporten 2021, Anmeldt kriminalitet og politiets straffesaksbehandling*. 15.mars 2022. s.37, figur 7.1.2 oppgir 44 % hatefulle ytringer og 15% vold. Tilsvarende følger av Oslos egen statistikk fra 2017-2020, se Oslo politidistrikt. *Hatkriminalitet, Anmeldt hatkriminalitet i 2020*. Oslo: mars 2021, s. 18.

⁸ Med uttrykket *vernet* eller *utsatt* gruppe sikter jeg til grupper (og personer) som faller innenfor oppramsingen i strl. § 185 og § 272 e). Tidvis brukes også betegnelsen *grunnlag* eller *karakteristikk*, som også er ment som henvisning til oppramsingen i straffebestemmelsene.

⁹ Se eksempelvis oppramsingen i strl. § 77 i) som favner svært vidt. For internasjonale tendenser se OSCE/ODIHR. *Hate Crime Laws: A Practical Guide*, 2. utgave, Warsaw:2022. s.46-56.

¹⁰ Politidirektoratet (2021) s.39 figur 7.1.3 viser 55% på førstnevnte kategori og 18% på «*seksuell orientering*». Tilsvarende Oslo Politidistrikt (2021) s. 10.

¹¹ Jf. HR-2022-1843-A avsnitt 23. Tilsvarende følger etter EMK, se *Vejdeland mfl. mot Sverige* no.1813/07, 9. februar 2012 avsnitt 55.

være hatkriminalitet.¹² Jeg avgrensner fordi jeg tror det normalt vil foreligge en relasjon i de praktiske og viktige tilfellene. Bevismessig er det mer utfordrende å bevise hatmotiv når fornærmede selv ikke tilhører en vernet gruppe, noe en relasjon til en vernet vil hjelpe på. I tillegg kommer den emosjonelle byrden og skadevirkningene for partene når det er en relasjon.¹³ Jeg mener derfor relasjonstilfellene er de typetilfellene som fortjener størst oppmerksomhet.

1.1.2 Begrepet hatkriminalitet

Det finnes ingen legaldefinisjon på hatkriminalitet i internasjonal eller norsk rett. Hva som legges i begrepet vil derfor variere. Likevel er det konsensus om kjerneelementet; hatkriminalitet knytter seg til motivet for ugjerningen.¹⁴ Overfladisk sies ofte at motivet er «hat» mot en vernet gruppe eller person. Det er imidlertid ikke et krav om hat slik ordet vanligvis brukes. Med hatmotiv menes alt fra hat og foraktelse til negative holdninger og fordommer mot en utsatt minoritet.¹⁵

Hva som nærmere menes med hatmotiv er et komplekst og omfattende tema som ligger utenfor oppgavens ramme å gå inn på.¹⁶ Innholdet i kravet om hatmotiv er prinsipielt likt for assosiasjonstilfellene som ellers. Min analyse vil derfor dreie seg om situasjonene hvor gjerningspersonen har et straffverdig hatmotiv, men den direkte fornærmede ikke selv tilhører den gruppe hatmotiv er koblet til. Jeg begrenser min analyse til å primært omhandle de praktiske situasjoner nevnt i kapittel 1.1.1.¹⁷

Internasjonalt skilles det mellom hatkriminalitet og hatefulle ytringer som to selvstendige rettslige konsepter, mens i norsk rett brukes uttrykket om begge deler.¹⁸ Politiet definerer

---

¹² Det er utbredt enighet om at det er gjerningspersonens motiv som gjør en handling til hatkriminalitet og ikke hvem som er offer for handlingen, se eksempelvis OSCE/ODIHR (2022) s.15.

¹³ Det er mer belastende (for individene) når en nærstående blir angrepet på grunn av den du er sammenlignet med eksempelvis en politiker som blir angrepet på grunn av sine sympatier for en utsatt gruppe.

¹⁴ Manson (2015) s. 61 for kort sammenfatning av kjennetegnene på kryss av landegrensner.

¹⁵ I OSCE/ODIHR (2022) s. 17 beskrives det som lovbrudd motivert av fordommer og/eller intoleranse mot grupper. Se også Manson (2015) s. 59-60.

¹⁶ OSCE/ODIHR (2022) s. 17-18 og 58-61, Manson (2015) s. 61-63.

¹⁷ En fullstendig analyse blir for omfattende. Jeg går heller i dybden på typetilfeller jeg mener er praktisk viktigst.

¹⁸ Internasjonalt skilles mellom «hate crime» og «hate speech», se OSCE/ODIHR (2022) s. 26-28. Årsaken er antakelig at mens det er lett for stater å enes om at lovbrudd begått med et hatmotiv mot en utsatt gruppe («hate crime») er alvorlig og må straffes strengere enn andre lovbrudd, er det mer politisk omstridt og nasjonale forskjeller om balansegangen mellom beskyttelse av utsatte grupper og ytringsfriheten. Sistnevnte dreier seg også om hva som være straffbart og ikke, mens det etter førstnevnte fremdeles er opp til staten å bestemme hva

hatkriminalitet som «lovbrudd som helt eller delvis er motivert av negative holdninger til faktisk eller oppfattet hudfarge, nasjonale eller etniske opprinnelse, religion og livssyn, seksuell orientering, kjønnsidentitet og kjønnsuttrykk eller nedsatt funksjonsevne».¹⁹ Jeg synes definisjonen er god og får frem de viktigste elementer. Jeg benytter derfor den.

1.1.3 Hvorfor ha egne regler for hatkriminalitet?

Å utøve vold er allerede straffbart etter norsk rett, så hvorfor trenger man egne og strengere regler for hatkriminalitet? I proposisjonen til straffeloven gir departementet følgende begrunnelse: «*Kriminelle handlinger som følge av fordommer og hat (ofte og noe forenklet omtalt som «hatmotiverte lovbrudd») angriper menneskers rett til å bli behandlet likt uavhengig av overbevisning, utseende, opprinnelse eller seksuelle preferanser. Når volden øker mot særlig utsatte grupper, skaper det frykt og begrensninger i livsutfoldelsen hos dem som er rammet. Men kriminalitet som rammer personer med utgangspunkt i hvem de er eller hvordan de ser ut, rammer ikke bare offeret. Andre med samme bakgrunn blir også utrygge.*»²⁰

Som departementet poengterer, er skadevirkningene for individet større enn ved annen kriminalitet.²¹ Å bli angrepet på grunn av sin tilhørighet til en gruppe oppleves som mer belastende for offeret enn krenkelser uten slikt element.

Samtidig rammer ikke hatkrim bare det enkelte offer. Andre som tilhører utsatte grupper, blir redd når de ser hva andre utsettes for. De blir utrygge og føler seg mer utsatt enn andre samfunnsborgere. Skadefølgeprinsippet²² kan dermed begrunne skjerpet straff for hatkriminalitet fordi det rammer hardere og flere enn tilsvarende lovbrudd uten hatelementet.

I tillegg kommer de bredere og langsommere samfunnskonsekvensene. Dersom hatkriminalitet ikke slås ned på sender det farlige signaler til både de utsatte gruppene om at de ikke er trygge, og til resten av samfunnet om at det er «greit» å behandle noen som

---

som er lovbrudd. Forskjellen i terminologi har ikke betydning for oppgaven ettersom statens forpliktelser følger av konvensjonene og ikke begrepet. Konvensjonsforpliktelsene adresseres i kapittel 2.

¹⁹ Politidirektoratet (2021) s. 35.

²⁰ Ot.prp. nr. 8 (2007-2008) s. 44.

²¹ Iganski (2015) s.34-46 og Manson (2015) s. 52.

²² Som ifølge lovgiver er det grunnleggende prinsipp for å kriminalisere jf. NOU 2002: 4 s. 79 og NOU 2020: 4 s. 51 om ny straffelov.

mindreverdige. Det vil i neste omgang kunne føre til mer organisert forfølgning av utsatte grupper.²³ Hatkriminalitet krenker dermed selve fundamentet i den demokratiske rettsstat som rettssystemet, inkludert straffelovgivningen skal beskytte; nemlig ideen om menneskeverd, likeverd og toleranse.²⁴ Plikten til å verne demokratiet og sikre menneskerettighetene etter GrL § 92 tilsier at staten må ha hatkriminalitetsregler som uttrykkelig markerer bruddet på respekt og toleranse.²⁵

Overfor gjerningspersonen legitimerer skyldprinsippet en strengere straffereaksjon. Å slå til noen fordi de har en annen hudfarge eller religion er mer klanderverdig enn å slå til en person fordi man er uenig om hvilket fotballag som er best. Den økte skyldgrad som ligger i å handle basert på sin foraktelse eller fordommer mot utsatte grupper gjør det forholdsmessig med en strengere straffereaksjon.²⁶

Fordi den økte skyldgrad ligger i hatmotivet treffer skyldprinsippet likt i assosiasjonstilfellet. På individ- og samfunnsnivå er det heller ikke grunnlag for at skadevirkningene er vesentlig forskjellig dersom den vernede eller vedkommende sin partner som angripes så lenge hat mot gruppen er motivet i begge tilfeller.

1.1.4 Forholdet mellom individkrenkelse og samfunnskrenkelse

Som skissert overfor truer hatkriminalitet to interesser. Den første er individvernet, enten det er fornærmedes fysiske integritet som krenkes gjennom voldsutøvelse eller hans psykiske gjennom verbale angrep. For det andre kan lovbrudd motivert av hatefulle fordommer og ideer om noens underlegenhet true samfunnsstabiliteten. Da begrunnes straff i samfunnsvern. Mitt poeng er at det er to ulike og selvstendige rettsgoder som kan begrunne straffansvar.

---

²³ Det tilrettelegger videre for segregering og kan i verste fall lede til etnisk rensing og folkemord. Folkemordet i Rwanda trekkes frem som et grusomt eksempel, se NOU 2002: 9 s.198-199 og Barbara Perry. «Exploring the community impacts of hate crime». I *The Routledge International Handbook on Hate Crime*. Nathan Hall mfl. red., Routledge, 2015, s. 47-58, på s. 53.

²⁴ Den amerikanske juristen og filosofen Felix Cohen beskrev diskriminering av minoriteter som «*the rise and fall of our democratic faith*», se Perry (2015) s. 49.

²⁵ Hatkrim skaper en følelse av utenforskap hos de utsatte grupper og skepsis mot myndighetene som kan resultere i at gruppene ikke deltar i demokratiske institusjoner og prosesser, se mer Perry (2015) s. 54 og Manson (2015) s. 65.

²⁶ Klanderet ligger ikke i å ha fordommer mot andre, men i å handle på grunn av fordommene. Se bl.a. NOU 2002: 4 s. 112 og Mark Walters. «Reparing the harms of hate crime: A restorative justice approach». I *The Routledge International Handbook on Hate Crime*. Nathan Hall mfl. red., Routledge, 2015, s. 400-410, på s. 400.

Ofte vil én hatefull handling aktualisere begge rettsgodene ettersom handlingen som regel har en eller flere konkrete fornærmede samtidig som handlingen kan være skadende på samfunnets fungering som et trygt og mangfoldig samfunn. Likevel varierer det hvilket retts gode som primært trues av en handling. Et straffebud utformet for å verne den ene interesse knytter gjerne klander, og dermed vilkår, til andre omstendigheter enn hva som er fremtredende ved handlinger som krenker det andre retts gode.²⁷ Jeg mener derfor det er nødvendig å skille mellom individperspektivet og samfunnsperspektivet når man diskuterer hatkriminalitet og vil gjøre det i min analyse.

1.1.5 Strafferettslige særtrekk

Straff fordrer at både de objektive og subjektive vilkår er oppfylt.²⁸ Dekningsprinsippet krever at gjerningspersonen har utvist skyld i relasjon til alle elementer i straffebudets gjerningsbeskrivelse.²⁹ Som hovedregel vil det si at gjerningspersonen må ha forsett om «*de omstendigheter ved handlingen som gjør at gjerningsbeskrivelsen passer*» jf. strl. § 22.³⁰

Hatkrim er i denne sammenheng spesiell ved at krav til gjerningspersonens forsett er innbakt i gjerningsbeskrivelsen; det er hans motivasjon eller beveggrunn for handlingen som gjør handlingen til hatkriminalitet. En forutsetning for å tale om hatkriminalitet, er at gjerningspersonen har utvist forsett om en rekke sentrale elementer i en gjerningsbeskrivelse.³¹ Konsekvensen er at forsettskravet som utgangspunkt ikke volder selvstendige problemer når jeg drøfter assosiasjonstilfellene fordi premisset for assosiasjonstilfellene er at gjerningspersonen har angrepet den assosierte på grunn av karakteristikken til en annen.³²

---

²⁷ Dette vil jeg illustrere i drøftelsen av strl § 185.

²⁸ De objektive vilkår fremgår av gjerningsbeskrivelsen i det aktuelle straffebudet, mens de subjektive krav fremgår av strl. §§ 20 og 21.

²⁹ Ot.prp. nr. 90 (2003-2004) s. 231-232 og 426.

³⁰ Linda Grønning, Erling Johannes Husabø, og Jørn Jacobsen. *Frihet, forbrytelse og straff: En systematisk fremstilling av norsk strafferett*, 2. utgave, Bergen: Fagbokforlaget, 2019. s. 239. Enkelte straffebud fastsetter lavere skyldgrad (uaktsomhet).

³¹ Det er derimot ikke gitt at forsettet dekker alle elementer. En rekke spørsmål om forsett kan oppstå også i hatkriminalitetstilfellene. Eksempelvis om forsettet dekker skaden jf. strl. § 273. Eller hvorvidt gjerningspersonens forsett dekker den omstendighet at fornærmende var mindreårig når mindreårigheten er av sentral betydning for skyldspørsmålet, se HR-2022-1707-A avsnitt 32-34.

³² For at angrepet på den etnisk norske kjæresten skal være hatkriminalitet må angrepet ha vært motivert av den mørkhudede mannens hudfarge/etnisitet. Dermed forutsetter selve hatkrimbegrepet at gjerningspersonen har utvist tilstrekkelig forsett i relasjon til de spesielle omstendigheter assosiasjonstilfellene fører med seg.

Et annet strafferettslig krav er lovskravet, som fastslår at ingen kan straffes uten hjemmel i lov, jf. Grl. § 96. I tillegg til formell hjemmel, stiller lovskravet et klarhetskrav som innebærer at straff *«ikke ilegges utover de situasjoner som selve ordlyden i straffebudet dekker»*.³³

Klarhetskravet er et reelt hinder for å tolke straffebud utvidende til å omfatte assosiasjonstilfeller dersom ordlyden tydelig avgrenser mot dem. Innenfor ordlydens rekkevidde vil det imidlertid, etter alminnelig juridisk metode, være rom for å tolke straffebestemmelser i lys av andre rettskilder.³⁴

---

³³ Se HR-2020-2019-A avsnitt 16.

³⁴ Se bl.a. HR-2020-2019-A avsnitt 17 med videre henvisninger.

2 De internasjonale forpliktelsene

2.1 Innledning

2.1.1 Kilder om hatkriminalitet

Det finnes ingen egen internasjonal konvensjon for hatkriminalitet. Fraværet av en felles internasjonal definisjon av begrepet skaper utfordringer for fastleggingen av de internasjonale forpliktelsene. En del av forklaringen er nok at rettsgrunnlagene for statens plikt til å bekjempe hatkriminalitet er eldre enn konseptet.³⁵ Det er derfor hovedsakelig etterfølgende praksis og uttalelser fra internasjonale organer som har utpenslet forpliktelsene.³⁶

De to viktigste internasjonale konvensjonene for Norge er FNs konvensjon om avskaffelse av alle former for rasediskriminering (RDK) fra 1965 og Europarådets konvensjon om beskyttelse av menneskerettighetene og de grunnleggende friheter (EMK) fra 1950. I tillegg har FNs internasjonale konvensjon om sivile og politiske rettigheter (SP) fra 1966 relevante bestemmelser som i det vesentlige samsvarer med hva som følger av de to andre.³⁷ Norge har inkorporert alle konvensjonene.³⁸

Relevant soft law

Organisasjonen for sikkerhet og samarbeid i Europa (OSCE) har siden tidlig 2000-tallet arbeidet for å styrke innsatsen for å bekjempe hatkriminalitet. Organisasjonens institusjon *Kontoret for demokratiske institusjoner og menneskerettigheter* (ODIHR) utarbeidet i 2009 en veileder for å hjelpe statene med å forbedre lovgivningen.³⁹ Veilederen tar utgangspunkt i nevnte konvensjoner og adresserer en rekke problemstillinger hvor stater med gode løsninger

---

³⁵ De sentrale konvensjonene er fra 1960-tallet, mens konseptet hatkriminalitet først oppsto på 80-tallet i USA før det spredte seg til Europa fra 90-tallet. Se Manson (2015) s. 59.

³⁶ Etter EMK artikkel 32 er det EMDs oppgave å fortolke konvensjonen. Gjennom den vellykkede, individuelle klageordningen etter artikkel 34 har EMD videreutviklet konvensjonsvernet i takt med samfunnsutviklingen. Lignende påser Rasediskrimineringskomiteen at medlemsstatene etterlever RDK, se fotnote 45.

³⁷ Konvensjonsorganene har i sin praksis sett hen til de andre menneskerettskonvensjoner for å unngå motstrid, se eksempelvis *Perinçek mot Sveits* no. 27510/08 15. oktober 2015 (GC) avsnitt 265-268 hvor lovligheten av staff for hatefulle ytringer ble vurdert i lys av SP artikkel 20. På grunn av EMDs suksess som internasjonal håndhevingsdomstol har EMK blitt den mest fremtredende menneskerettighetskonvensjonen i Europa.

³⁸ RDK ved lov 16.juni 2017 nr. 51 lov om likestilling og forbud mot diskriminering (likestillings- og diskrimineringsloven) § 5 og de to andre ved lov 21.mai 1999 nr. 30 lov om styrking av menneskerettighetenes stilling i norsk rett (menneskerettsloven) § 2.

³⁹ Første utgave kom i 2009. Som følge av endringer i nasjonalrett og internasjonal utvikling kom en oppdatert utgave i fjor (2022).

fremheves. Guiden legger til grunn at assosiasjonstilfellene tilhører hatkriminalitetsbegrepet og uttaler at lovgivning som fokuserer på fornærmede «*miss the essence*» fordi det er tiltaltes hatmotiv som gjør lovbruddet til hatkrim. Guiden oppfordrer til å utforme straffelovgivningen slik at assosiasjonstilfellene inkluderes.⁴⁰

Selv om veilederen ikke er rettslig bindende for Norge, gir den uttrykk for en internasjonal rettsoppfatning av konvensjonene og har vært brukt i ODIHR sitt arbeid med stater siden 2009. Jeg viser derfor til den i det følgende som uttrykk for den rådende rettsoppfatningen.

Videre skal jeg undersøke hvilke plikter konvensjonene stiller til nasjonal lovgivning for håndtering av assosiasjonstilfellene.

2.2 Rasediskrimineringskonvensjonen

2.2.1 Plikten til å kriminalisere

Konvensjonen gjelder etter artikkel 1 «*rasediskriminering*» og har derfor et begrenset anvendelsesområde når det gjelder hvilke grupper som vernes. Artikkel 4a fastslår at staten «...[s]hall declare an offence punishable by law all dissemination of ideas based on racial superiority or hatred, incitement to racial discrimination, as well as all acts of violence or incitement to such acts against any race or group of persons of another colour or ethnic origin.»

Konvensjonsbestemmelsen pålegger staten å kriminalisere hatefulle ytringer som sprer rasehat og ideer om raseoverlegenhet,⁴¹ samt voldshandlinger motivert av rasehat. Spørsmålet videre er om forpliktelsene gjelder assosiasjonstilfellene.

2.2.2 Ytringer som sprer hat

Det er *spredning* av ideer og rasehat som skal kriminaliseres. Ordlyden tilsier at straffansvaret ikke skal kobles til hvem ytringen er rettet mot, men dens spredningspotensiale i samfunnet. Dermed er det de samfunnsmessige konsekvensene ved ytringen som begrunner

---

⁴⁰ OSCE/ODIHR (2022) punkt 4.1 på s. 62-64.

⁴¹ Jeg bruker videre «rasehat» som en samlebetegnelse for alle 3 alternativene.

kriminaliseringsplikten, og ikke individkrenkelsen av fornærmede. Dette kan tas til inntekt for at assosiasjonstilfeller omfattes av artikkel 4.

Imidlertid er konvensjonens terskel for straff svært høy; ikke enhver offentlig fremsatt ytring som uttrykker rasehat er straffbar. For å utgjøre «*dissemination*» må ytringen ha potensiale til å spres ganske vidt og til mange mennesker. Formuleringen «*incitement to racial discrimination*» tyder på at ytringen må ha et meningsinnhold som har potensiale til å påvirke andre menneskers atferd overfor vernede grupper.

Tilsvarende følger av SP artikkel 20 andre ledd. Atferden skal først straffebelegges når den utgjør «*advocacy of national, racial or religious hatred that constitutes incitement to discrimination, hostility or violence*».⁴² Som ordlyden tydelig angir er terskelen først nådd når ytringen har en risiko for skadepotensiale gjennom å kunne påvirke andre til å diskriminere eller være fiendtlig mot vernede grupper.⁴³

I lys av den høye terskelen vil sjikanesituasjoner hvor det ropes rasistiske skjellsord mot et individ som utgangspunkt ikke overstige terskelen. RDK påkrever ikke at individkrenkelsen er straffbar og oppstiller derfor ingen kriminaliseringsplikt for hatefulle sjikane mot assosierte.

2.2.3 Hatmotivert vold

Ordlyden «*all acts of violence*» er formulert så vidt at vold som ikke er motivert av fornærmedes egen rase dekkes. På den andre siden syntes den etterfølgende formuleringen «*any race or group of persons of another colour or ethnic origin*» å forutsette at volden er forøvet mot den person hatmotivert er tilknyttet. Konvensjonsteksten i artikkel 4 gir dermed ikke entydig svar på om assosiasjonstilfellene omfattes.

---

⁴² Min understrekning.

⁴³ FNs generalsekretær. *Report of the United Nations High Commissioner for Human Rights on the expert workshops on the prohibition of incitement to national, racial or religious hatred*. A/HRC/22/17/Add.4. New York: 11. januar 2013. I vedlegget betegnet The Rabat Plan of Action avsnitt 29 f). The Rabat Plan er resultatet av fem ekspertseminarer organiserte av FNs høykommissjonæres i 2011 hvor temaet var forholdet mellom artikkel 20 (2) og ytringsfriheten. Ekspertene konkluderer med at straff må reserveres til de mest alvorlige tilfellene og introduserer en 6-trinns vurdering for å avgjøre om terskelen er nådd. Et av dem er «*likelihood of harm*», hvor ekspertene fremhever at «*some degree of risk of harm must be identified*» jf. avsnitt 29 f). The Rabat Plan er ikke rettslig bindende, men soft law. Likevel er den blitt vektlagt i internasjonal praksis, deriblant i dissenterende dommers premiss i *Mariya Alekhina mfl. Mot Russland no. 38004/12, 17. juli 2018* avsnitt 14.

Det er derfor nødvendig å se til artikkel 1, som definerer det overordnede virkeområde for konvensjonen. «*Racial discrimination*» er definert som «*any distinction, exclusion, restriction or preference based on race, colour, descent, or national or ethnic origin which has the purpose or effect of nullifying or impairing the recognition, enjoyment or exercise, on an equal footing, of human rights and fundamental freedoms in the political, economic, social, cultural or any other field of public life.*»⁴⁴ Formuleringen «any» og «based on» indikerer et vidt anvendelsesområde, inklusiv assosiasjonstilfellene. Videre tilsier den påfølgende delen av definisjonen at konsekvensene forskjellsbehandlingen har på den rammede, i form av å begrense vedkommende sin utøvelse av sine friheter og rettigheter, er sentralt.

En som blir diskriminert på grunn av sin tilknytning til en annen person eller gruppe blir hindret fra å utøve sine rettigheter på likefot med andre. Dermed taler konvensjonsformålet for å tolke konvensjonen slik at assosiasjonstilfeller omfattes. Likevel må antakelig løsningen anses som uklar frem til rasediskrimineringskomiteen tar endelig stilling til spørsmålet.⁴⁵

2.2.4 Innholdet i kriminaliseringsplikten

Artikkel 4a konkretiserer ikke hvordan straffebudene skal utformes eller straffenivået. Den eneste føringen er at straff for ytringer må ha en høy terskel for å sikre respekt for ytringsfriheten.

Videre er artikkel 4a taus om straffereaksjonsspørsmålet. Det kreves ikke at rasemotiverte lovbrudd straffes strengere enn tilsvarende lovbrudd uten raseelementet. Etter artikkel 6 plikter imidlertid staten å sikre «*effective protection and remedies*». Tatt i betraktning at det er en utbredt rettsoppfatning at rasemotiverte lovbrudd er mer alvorlig enn lovbrudd uten, kan det tale for at rasemotiverte lovbrudd må straffes strengere for at vernet skal være effektivt.⁴⁶

2.3 EMK

---

⁴⁴ Min understrekning.

⁴⁵ Komiteen er opprettet i samsvar med RDK artikkel 8 med oppgave om å monitorere konvensjonspartenes implementering av konvensjonen. Komiteen kommer med generelle tolkningsuttalelser og uttalelser i enkeltsaker som er klagd inn, se artikkel 9 og 11. Komiteens uttalelser har stor rettskildevækt i norsk rett og ved fastleggingen av Norges forpliktelser, jf. Ot.prp. nr. 8 (2007-2008) s. 248 jf. Ot.prp. nr. 3 (1998-1999) s. 43 og 69.

⁴⁶ OSCE/ODIHR (2022) s. 40-41 og s. 44.

2.3.1 Konvensjonsbestemmelsene og generell praksis

EMK har ingen bestemmelse som direkte omtaler hatkriminalitet. Straffeplikten er en konsekvens av flere konvensjonsbestemmelser i samvirke med konvensjonens grunnprinsipp om respekt for menneskeverd («*human dignity*»). Etter artikkel 1 skal staten sikre individet mot «*inhumane or degrading treatment*» etter artikkel 3 og «*respect for his private life*» etter artikkel 8. Sikringsplikten gjelder mot statlige og private krenkelser.⁴⁷ Disse artikler sammenholdes så med artikkel 14 som fastslår at innenfor anvendelsesområdet til artikkel 3 og 8 har individet krav på ikke å bli forskjellsbehandlet basert på et av de angitte grunnlagene.

Den europeiske menneskerettighetsdomstolen, heretter omtalt EMD, har tolket konvensjonen slik at staten plikter å iverksette tiltak for å bekjempe hatkriminalitet. I Balázs mot Ungarn uttalte Domstolen «(...) [*t*]reating racially induced violence and brutality on an equal footing with cases that have no racist overtones would be to turn a blind eye to the specific nature of acts which are particularly destructive of fundamental rights. A failure to make a distinction in the way in which situations that are essentially different are handled may constitute unjustified treatment irreconcilable with Article 14 of the Convention».⁴⁸

Uttalelsen er gjentatt ved flere anledninger og gir grunnlag for en skjerpet plikt til å forfølge hatmotivert vold.⁴⁹ Ut fra formåls- og likebehandlingsbetraktninger må plikten gjelde tilsvarende når motivet knyttes til andre grunnlag vernet under artikkel 14.⁵⁰

2.3.2 Assosiasjonstilfellene

Spørsmålet er om den skjerpende plikten til å bekjempe hatkriminalitet gjelder når en annen person enn en som tilhører en vernet gruppe blir utsatt for hatmotiverte krenkelser.

Konvensjonsteksten i artikkel 14 er utformet uten et krav om at den diskriminerte selv tilhører en vernet gruppe. Etter ordlyden er det avgjørende om forskjellsbehandlingen skyldes et diskrimineringsgrunnlag. EMD har flere ganger stadfestet at artikkel 14 verner den som

---

⁴⁷ *Söderman mot Sverige* no. 5786/08, 12. november 2013 (GC) avsnitt 78.

⁴⁸ *Balázs mot Ungarn* no. 15529/12, 20. oktober 2015 avsnitt 52.

⁴⁹ EMD beskriver det som en «*vigorous*» plikt jf. *Balázs mot Ungarn* avsnitt 53-54.

⁵⁰ *Vejdeland mfl. mot Sverige* avsnitt 55.

utsettes for diskriminering på grunn av sin tilknytning til en annen, vernet person.⁵¹ Domstolen har forankret vernet i alternativet «*other status*» og formålsbetraktninger.⁵²

2.3.3 Hatmotivert vold: Škorjanec mot Kroatia

Hvilke føringer artikkel 14 legger på staten ved hatmotiverte vold mot en som ikke tilhører en vernet gruppe var tema i Škorjanec mot Kroatia. Saken gjaldt en kvinne som var ute med kjæresten som var romer. Paret ble fysisk angrepet av to fremmede som ropte hatefulle ytringer om romfolk.⁵³ Kvinnen anmeldte i ettertid volden mot seg som hatkriminalitet, men ble avvist av påtalemyndigheten fordi hun ikke selv var rom og derav ikke et offer for hatkriminalitet.⁵⁴

Saken ble vurdert artikkel 3 sammenholdt med artikkel 14. Domstolen innledet med å gjenta og presisere statens plikt til å «(...) *take all reasonable action to ascertain whether there were racist motives and to establish whether feelings of hatred or prejudices based on a person's ethnic origin played a role in the events*».⁵⁵ Deretter viste Domstolen til artikkel 14 sitt formål og fastslo at «*not only acts based solely on a victim's characteristics can be classified as hate crimes*». Den skjerpede etterforskningsplikt gjelder også når voldsutøvelsen er basert på fornærmede sin assosiasjon til en annen person som tilhører en vernet gruppe.⁵⁶

Domstolen konstaterte konvensjonskrenkelse på grunn av påtalemyndighetens konkrete etterforskning i saken.⁵⁷ Imidlertid er drøftelsen av kravene til lovgivningen interessant. EMD fastslo at artikkel 3 krever adekvat straffelovgivning for private kroppskrenkelser som overstiger «*the level of severity*» og derved påkaller beskyttelse under artikkel 3. Ifølge Domstolen er terskelen nådd «*a fortiori*» når volden er rasemotivert.⁵⁸ Selv om det er statens

---

⁵¹ Bl.a. *Guberina mot Kroatia* no. 23682/13, 22. mars 2016 og *Molla Salli mot Hellas* no. 20452/14, 19. desember 2018.

⁵² *Guberina mot Kroatia* avsnitt 78.

⁵³ Angivelig «*Fuck your mother, you should all be exterminated, I will kill you*», hvor “all” refererte til “Gypsy”, jf. *Škorjanec mot Kroatia* avsnitt 11.

⁵⁴ *Ibid* avsnitt 68.

⁵⁵ *Ibid* avsnitt 53.

⁵⁶ *Ibid* avsnitt 53-56.

⁵⁷ *Ibid* avsnitt 72.

⁵⁸ *Ibid* 59. Det Domstolen mener med uttrykket er at etter deres oppfatning gjør rasemotiv bak vold at artikkel 3 vernet må utløses.

oppgave å utforme straffelovgivningen, både kan og vil EMD prøve om statens valgte metode er tilfredsstillende.⁵⁹

Den kroatiske straffereguleringen besto av en generell straffeskjerpene regel for alle lovbrudd motivert av hat, og et spesielt skjerpene straffebed for hatmotivert vold. Begge var utformet uten et vilkår om at fornærmede personlig tilhørte en vernet gruppe slik at assosiasjonstilfellene var omfattet. Domstolen mente derfor sistnevnte straffebestemmelse ga klager tilfredsstillende vern mot hatmotivert vold.⁶⁰ EMDs uttalelser er naturlig å forstå slik at innenfor anvendelsesområdet til artikkel 3, som i praksis dekker all hatmotivert vold, må staten ha straffeskjerpene hatkriminalitetsbestemmelser som dekker assosiasjonstilfeller.

Et oppfølgingsspørsmål er om EMK krever likestilling av vold mot den vernede person og den assosierte. Škorjanec-dommen kan ikke tolkes dithen. Dessuten er det et verdispørsmål uten et opplagt svar hvorvidt det er fullstendig likeverdige situasjoner eller ikke. Det må derfor konkluderes med at (enn så lenge) er det opp til staten å bestemme om straffelovgivningen skal fullstendig likestille situasjonene eller ikke.⁶¹

2.3.4 Hatefulle ytringer: ærekrenkelses

Det finnes rikelig rettspraksis knyttet til balanseringen mellom statens plikt til å verne mot hatefulle ytringer og ytringsfriheten. For ytringer som er nedverdiggende overfor utsatte grupper og i liten grad beskyttelsesverdig politiske ytringer, har EMD inntatt en streng holdning. Domstolen har tidvis avvist at ytreren har et konvensjonsvern etter artikkel 17.⁶² EMD har til og med konstatert at «(...) *it may be justified to impose even serious criminal-law sanctions on journalists or politicians in cases of hate speech or incitement to violence.*»⁶³ Etter EMD-praksis har den som ytrer seg svært krenkende overfor utsatte grupper eller

---

⁵⁹ *Volodina mot Russland* no. 41261/17, 9. juli 2019 avsnitt 78-79.

⁶⁰ *Škorjanec mot Kroatia* avsnitt 61-62.

⁶¹ Spørsmålet drøftes grundigere i relasjon til ytringer i kapittel 2.3.5. De samme argumenter gjør seg gjeldende her. Imidlertid er forskjellsbehandlingen her mindre fordi voldsutøvelsen er straffbart i begge situasjoner. Det er derfor større sannsynlighet for at en forskjell i strafferamme i voldstilfellene akseptertes under artikkel 14 enn forskjell i straffbarhet.

⁶² Eksempelvis *Pavel Ivanov mot Russland* no.35222/04, 20.februar 2007 (A) avsnitt 1.

⁶³ *Budinova og Chaprazov mot Bulgaria* no. 12567/13, 16. februar 2021 avsnitt 90.

tilhørere et minimalt konvensjonsvern slik at staten utvilsomt har en rett til å straffe.⁶⁴ Spørsmålet er imidlertid om det eksisterer en plikt til å straffe hatefulle ytringer.

Artikkel 8 gir individet en rett til beskyttelse av «*private life*». EMD har fastslått at rettigheten omfatter både ens «*moral and physical integrity*», «*the right to establish and develop relationships with other human beings*»,⁶⁵ samt «*personal honour and reputation*».⁶⁶ Særlig sistnevnte kategori tilsier at individet har et vern mot ytringer som nedvurderer en persons menneskeverd.⁶⁷

I Budinova og Chaprazov mot Bulgaria konstaterte EMD konvensjonsbrudd som følge av at de nasjonale domstolene ikke hadde tilkjent klagerne oppreisning.⁶⁸ Foranledningen var at en kjent politiker flere ganger hadde fremsatt svært nedverdiggende ytringer om romfolket i Bulgaria. Han hevdet de var kriminelle som stjal, utnyttet velferdsgoder og ville ta over landet.⁶⁹ Klagerne var selv romer. EMD mente ytringene var «*capable of having a sufficient impact on the sense of identity of Roma in Bulgaria and on the feelings of self-worth and self-confidence of individual Roma there to have reached the “certain level”.*»⁷⁰ Dermed krenket ytringene klagerens privatliv etter artikkel 8. At staten lot krenkelsen stå usanksjonert mente EMD var brudd på Bulgarias plikt til å reagere adekvat på hatefulle ytringer etter artikkel 8 sammenholdt med artikkel 14.⁷¹

Avgjørelsen oppstiller en plikt til å respondere når privatpersoner fremsetter graverende og stigmatiserende ytringer om utsatte grupper. Avgjørelsene gjaldt imidlertid sivilrettslige reaksjoner (oppreisning) og gir ikke grunnlag for en kriminaliseringsplikt.

---

⁶⁴ Se *Vejdeland mfl. mot Sverige* avsnitt 55 hvor EMD understreker at staten kan prioritere diskrimineringsvernet over yttingsfriheten og straffe hatefulle ytringer uten element av oppfordring til diskriminering eller vold.

⁶⁵ *El Masri mot tidligere Jugoslavia* no. 39630/09, 13. desember 2012 (GC) avsnitt 248.

⁶⁶ *Lavric mot Romania* no. 22231/05, 14. januar 2014 avsnitt 31. I *Beizaras og Levicka mot Lithauen* no. 41288/15 14. januar 2020 anerkjenner EMD klagerens «*psychological well-being and dignity*» som del av artikkel 8, jf. avsnitt 117.

⁶⁷ I norsk rett brukes terminologien ærekrenkelse. Se Bjørnar Borvik. *Utredning om det strafferettslige og sivilrettslige vernet mot ærekrenkelser. Forslag til lovbestemmelser i Straffeloven 2005 og Tvisteloven*. [Høringsnotat], 2008. s. 4. Norsk rett har dernest sondret mellom æresfølelsen og omdømmet. Når det kommer til hatefulle ytringer som er avhandlingens tema er det hovedsakelig æresfølelsen som angripes. Mer om dette i kapittel 3.2.4.

⁶⁸ Saken ble behandlet sammen med *Behar og Gutman mot Bulgaria* no. 29335/13, 16. februar 2021, som gjelder akkurat samme forhold overfor jødiske klagere.

⁶⁹ *Budinova og Chaprazov mot Bulgaria* avsnitt 65.

⁷⁰ *Ibid* avsnitt 68.

⁷¹ *Ibid* avsnitt 95.

Derimot tilsier Beizaras og Lezickas mot Lithauen at staten har en viss kriminaliseringsplikt. Sakens bakgrunn var et Facebook-bilde av et homofilt par som kysset. Bildet gikk viralt og fikk over 800 kommentarer, hvorav mange var negative om homofile generelt og klagerne personlig. Flere med budskap om at homofile burde dø. Det var brukt en rekke banneord og nedlatende skjellsord.⁷² Statsadvokaten mente likevel at det ikke var grunnlag for straffansvar og henla saken. De nasjonale domstolene tilsluttet statsadvokatens standpunkt. Spørsmålet for EMD var om statens oppfølging av saken krenket klagerens rett etter artikkel 8 og 14.

Tross utgangspunktet om at det hører til statens skjønnsmargin å avgjøre hvordan rettigheter skal sikres, fastslo EMD innledningsvis at «*effective deterrence against grave acts where essential aspects of private life are at stake requires efficient criminal-law provisions*».⁷³ Etter Domstolens syn er straff nødvendig for å avskrekke og verne mot grove krenkelser av en persons fysiske eller psykiske integritet, herunder «*direct verbal assault (...) motivated by discriminatory attitudes*».⁷⁴ I den konkrete vurderingen konstaterte Domstolen at de omtvistede facebook-kommentarene var personangrep som må beskyttes gjennom straffelovgivning.⁷⁵ Likevel kom ikke spørsmålet om kriminaliseringsplikten på spissen fordi statens fravær av reaksjon ikke skyldtes manglende lovhjemmel, men manglende forfølgelse på grunn av myndighetens egne diskriminerende holdninger mot homofile.⁷⁶

Domstolen gikk derfor ikke nærmere inn på når konkret straff er påkrevd. «*Attacks on the [applicants's] physical and mental dignity*» gir liten veiledning for om og hvilke sjikanerende hatytringer som overstiger den nedre grense for kriminaliseringsplikten.⁷⁷

Ettersom spørsmålet om ytringsfrihetens grenser og avveiningen mot minoritetsvern er tema som er utpreget politisk og uten en europeisk konsensus, er det ikke overraskende at EMD er varsom og tilkjenner statene en vid skjønnsmargin ved rettighetsbalanseringen og terskelen for straffansvar.⁷⁸ Selv om Beizaras og Lezickas kan forstås dithen at verbale personangrep

---

⁷² *Beizaras og Levickas mot Lithauen* avsnitt 10.

⁷³ *Ibid* avsnitt 110.

⁷⁴ *Ibid* avsnitt 111. I avsnitt 125 gjentar Domstolen at konvensjonen gir vern mot personangrep i form av «*ridicule or slandering specific groups of the population can be sufficient for the authorities to favour combating racist speech in the face of freedom of expression exercised in an irresponsible manner*».

⁷⁵ *Ibid* avsnitt 128.

⁷⁶ *Ibid* avsnitt 129.

⁷⁷ *Ibid* avsnitt 128.

⁷⁸ EMKs fortale, siste avsnitt poengterer at det er statene som har hovedansvaret for å sikre rettighetene og at de har en skjønnsmargin ved valg av gjennomføringsmåter. Se også *Vejdeland mfl. mot Sverige* avsnitt 51, *Beizaras og Levickas mot Lithauen* avsnitt 110.

uten oppfordring til diskriminering eller vold må underlegges straff,⁷⁹ er det fremdeles lite presise retningslinjer slik at mye fremdeles er opp til staten å avgjøre.

På den bakgrunn konkluderes det med at staten har en romslig skjønnsmargin når terskelen for straffansvar for hatmotiverte (verbale) personangrep, sjikane, skal fastlegges og om beskyttelse heller skal gis gjennom sivilrettslige mekanismer.

2.3.5 Ulik beskyttelse

Et spørsmål i forlengelsen, er om staten kan ha forskjellig beskyttelsesmekanismer for ulike personer. Mer spesifikt er spørsmålet om EMK tillater at staten gir utsatte grupper et strafferettslig vern mot hatmotiverte ytringer mens sjikane av andre kun vernes av sivilrettslige regler.

Ut ifra fortalens stadfesting av statens «*primary responsibility to secure the rights and freedoms*» og Domstolens subsidiære rolle, er et naturlig utgangspunkt at det er opp til staten å avgjøre hvorvidt noen trenger et sterkere konvensjonsvern enn andre, så lenge alle har et tilstrekkelig minimumsvern.

Samtidig fastslår artikkel 14 at «*the enjoyment of the rights (...) shall be secured without discrimination on any ground ...*». Ut fra en ren ordlydstolkning kan en statlig praksis hvor bare noen har et strafferettslig vern mot rettighetskrenkelser fremstå problematisk. I *Biao mot Danmark* presiserte EMD at artikkel 14 også gjelder «*those additional rights falling within the general scope of any Article of the Convention, for which the State has voluntarily decided to provide.*»⁸⁰ Uttalelsen underbygger ordlydstolkningen og trekker i retning av at artikkel 14 kan være til hinder for et straffebud som kun verner visse personer mot hatefulle ytringer.

Forutsetningen for at artikkel 14 får anvendelse er at straffebudet utgjør «*discrimination*». Det vil si en forskjellsbehandling mellom personer i sammenlignbare situasjoner og som er baserte på en identifiserbar karakteristikk, eller «status» som er konvensjonens formulering.⁸¹

En «alminnelig» ærekrenkelse som angriper en persons karakter eller væremåte skiller seg fra en ærekrenkelse som kobles til hudfarge, etnisitet eller seksuelle orientering ved at det i

---

⁷⁹ *Beizaras og Lezickas mot Lithauen* avsnitt 125.

⁸⁰ *Biao mot Danmark* no. 38590/10, 24. mai 2016 (GC) avsnitt 88.

⁸¹ *Ibid* avsnitt 89.

førstnevnte tilfelle er varierende forhold ved den konkrete persons personlighet som angripes, mens det i sistnevnte er en bestemt karakteristikk som er motiverende for ærekrenkelsen. Som det fremgår av kapittel 1.1.3 bryter sistnevnte med prinsippet om likeverd. Dermed er forskjellene så store at det ikke er to sammenlignbare situasjoner.

Mer uvisst er spørsmålet om en ærekrenkelse knyttet til en karakteristikk rettet mot en assosiert er sammenlignbar med en hatmotivert ærekrenkelse mot en vernet person. Forutsatt at situasjonene er sammenlignbare, kan forskjellsbehandlingen straffebudet medfører fremdeles rettferdiggjøres dersom forskjellsbehandlingen har et legitimt formål.⁸² I denne vurderingen innrømmes staten en skjønnsmargin.⁸³

Ettersom formålet ved straffebudet er å verne grupper og individer som normalt anses som særlig utsatte og sårbare, med økt risiko for å bli utsatt for rettighetsbrudd i form av hatmotiverte ytringer, er formålet utvilsomt legitimt.⁸⁴ Imidlertid gir ikke formålet en rasjonell grunn for å unnta strafferettsvernet for assosierte personer som på grunn av sin tilknytning til noen opplever hatefulle sjikane. Også de er mer utsatt for hatmotiverte ytringer enn andre samfunnsborgere. Det er derfor ikke gitt at forskjellsbehandlingen mellom disse gruppene er legitim etter EMK. Men inntil endelig avklaring fra EMD foreligger, må det konkluderes med at det ikke eksisterer et klart konvensjonsforbud mot slik lovgivning.

2.4 Konklusjon

Etter både RDK og EMK er staten forpliktet til å ha lovgivning som regulerer assosiasjonstilfeller, men grunnlaget for og kravene til lovgivningen varierer.

For hatmotivert vold følger det tydeligst av Škorjanec-dommen at staten må ha straffelovgivning som markerer hatkrimelementet også når fornærmede ikke tilhører en vernet gruppe. Det er likevel opp til staten om forholdet skal reguleres identisk som tradisjonell hatkriminalitet.

---

⁸² *Biao mot Danmark* avsnitt 90. I avsnitt 91 betegnes kriteriet som «*objective and reasonable justification*».

⁸³ *Ibid* avsnitt 93.

⁸⁴ I *Beizaras og Levickas mot Litauen* avsnitt 108 poengterer EMD at sikringsplikten er særlig viktig for minoritetstilhørere.

For ytringssituasjoner følger det av RDK at ytringer som sprer ideer om rasehat og som kan påvirke andres atferd overfor de vernede gruppene må kriminaliseres, uavhengig av hvem ytringer er rettet mot. Terskelen for kriminaliseringsplikten er høy.

Individkrenkelsen som følger av en hatefull ytring, aktualiserer vern under EMK artikkel 8. Også den assosierte har i utgangspunkt et konvensjonsvern mot ytringer som krenker vedkommende sin personlige integritet og ære. Det er imidlertid ikke en klar kriminaliseringsplikt, slik at det er opp til staten hvordan den skal reagere.

Sammenfattet konkluderes det med at nevnte konvensjoner legger få konkrete føringer for Norges strafferegulering av assosiasjonstilfellene.

2.5 Internasjonale kilders betydning ved tolkning av straffebud

Når jeg i kapittel 3 skal tolke de norske straffebestemmelsene, oppstår spørsmålet om i hvilken grad man kan vektlegge de internasjonale forpliktelsene. Som nevnt i kapittel 1.1.5 er det alminnelig juridisk metode som gjelder for tolkning av straffebestemmelser.

Presumsjonsprinsippet går ut på at man skal forsøke å tolke norske rettsregler slik at rettsregelen harmonerer med internasjonale forpliktelser.⁸⁵ Innenfor ordlydens rammer gjelder presumsjonsprinsippet også når straffebud fortolkes slik at de internasjonale kildene kan påvirke tolkningen av straffebudene.⁸⁶ Selv om en bestemt løsning ikke er internasjonalt påkrevd kan en EMD-dom eller annen internasjonal rettskilde være avgjørende for å tolke et straffebud på en bestemt måte.

---

⁸⁵ Dok.nr.16 (2011-2012) s. 89-90.

⁸⁶ Se HR-2017-1124-A hvo Høyesterett tolket vilkårene i straffebudet mot menneskehandel i lys av Norges internasjonale forpliktelser etter EMK (artikkel 4) og FNs konvensjon mot transnasjonal organisert kriminalitet, kalt Palermo-protokollen. Høyesterett så konkret til praksis fra både EMD og FNs menneskerettighetskomite, se avsnitt 32-33.

3 Straffelovens regulering

3.1 Generelt om straffelovens regulering av hatkriminalitet

3.1.1 Tre varianter

Straffeloven håndterer hatkrim på tre måter. For noen straffebud er hatkriminalitetselementet et nødvendig vilkår for å konstatere straffansvar, eksempelvis § 185 og § 186. Den andre varianten er at hatkriminalitetselementet blir et forhold som gjør at en overtredelse av et alminnelige straffebud subsumeres under et grovhetsstraffebud. Slik er det for voldsbestemmelsene, skadeverk og trusler.⁸⁷ Den tredje måten hatkriminalitetselementet kan markeres er ved å vektlegge hatmotivet som et straffeskjerpene moment ved straffeutmålingen etter strl. § 77 i). Sistnevnte gjelder for alle straffebud til forskjell fra de to andre variantene.

Formuleringen i § 77 i) er vid og omfatter ethvert lovbrudd som «*har sin bakgrunn i andres (...) hudfarge, nasjonale eller etniske opprinnelse, seksuelle orientering, kjønnsidentitet eller kjønnsuttrykk (...)*».⁸⁸ Ordlyden dekker assosiasjonstilfellene. Dermed vil hatmotiv alltid kunne markeres etter straffeloven selv når ingen av de særskilte hatkriminalitetsbestemmelsene er anvendelig.

3.1.2 Straffeutmålingsbestemmelsens utilstrekkelighet

I oppgavens henseende mener jeg det er hensiktsmessig å avvike fra den alminnelige strafferettslige oppbyggingen; jeg vil begynne med å behandle straffeutmålingsbestemmelsen, fordi dette er den hatkriminalitetsbestemmelsen som favner videst. Dersom strl. § 77 i) alene gir et tilstrekkelig vern mot hatkriminalitet, vil vurderingen av de spesielle hatkriminalitetsbestemmelsene ha mindre betydning for den overordnede problemstilling om norsk straffelovgivning innfrir de internasjonale forpliktelsene. Første spørsmål er derfor om § 77 i) er en tilstrekkelig regulering av assosiasjonssakene til å oppfylle de internasjonale forpliktelsene og gjenspeile straffverdividigheten.

---

⁸⁷ Se strl. § 271, jf. § 272 § 273 jf. § 274, § 350 jf. § 351 og § 263 jf. § 264.

⁸⁸ Min understrekning.

En første innvendig er at § 77 i) kun er en straffeutmålingsbestemmelse som først får anvendelse når de objektive og subjektive vilkårene i et straffebud er oppfylt. Utfordringen for assosiasjonstilfellene er at dersom straffebudet er utformet på en måte som ikke treffer på assosiasjonstilfellene vil man, som følge av det strenge legalitetsprinsippet på strafferettens område, ikke komme til straffeutmålingsstadiet. Gjerningspersonen vil derimot frifinnes. Et eksempel på dette er strl. § 186, som kun straffer den «*som i ervervsmessig eller liknende virksomhet nekter en person varer eller tjenester på grunn av personens*» hudfarge eller seksuelle orientering, jf. a) og c).⁸⁹ En selger kan altså nekte den etnisk norske kjøresten eller den heterofile mannen med Pride t-skjorte en vare eller tjeneste på grunn av assosiasjon uten at det medfører straffansvar etter § 186.⁹⁰

Det kan nok problematiseres hvorvidt tradisjonell hatkriminalitet og assosiasjonstilfellene er like straffverdige. Uansett kommer de legislative hensyn inn med så sterk styrke i assosiasjonstilfellene at en frifinnelse ikke samsvarer med skadefølgeprinsippet og den klander gjerningspersonen har utvist. I noen tilfeller er også hatelementet det bærende hensyn for å kriminalisere, slik at forholdet ikke nødvendigvis vil være straffbart etter et annet, alminnelig straffebud. Konsekvensen av en frifinnelse er da også at § 77 i) ikke kommer til anvendelse og hathandlingen blir stående usanksjonert. Dermed kan ikke § 77 i) alene være tilstrekkelig regulering til å håndtere all hatkriminalitet.

Men, selv i situasjoner hvor et alminnelig straffebud er overtrådt gjenstår utfordringer. Etter § 77 i) skal det «*i skjerpene retning især tas i betraktning*» at lovbruddet hadde hatmotiv. Imidlertid er skjerpelsen begrenset til strafferammen i det overtrådte straffebudet. I situasjoner der den fysiske handlingen som oppfyller gjerningsbeskrivelsen ikke er spesielt alvorlig, men hvor motivet gjør overtredelsen betraktelig mer straffverdig blir § 77 i) utilstrekkelighet tydeligst.

For eksempel er å stjele hårsjalet til en muslimsk kvinne objektivt ikke spesielt alvorlig fordi gjenstanden har beskjedne økonomiske verdier. På den andre siden er virkningene for kvinnen langt mer alvorlig enn for en annen person som blir frastjålet luen sin. Kvinnen vil kunne oppleve tyveriet som religionsfiendtlig og som et personlig angrep. Hijabtyveriet kan videre oppfattes som en trussel mot andre gruppetilhørere, med et budskap om at muslimer ikke er

---

⁸⁹ Min understrekning.

⁹⁰ Det vil imidlertid være lovstridig «tilknytningsdiskriminering» etter ldl. § 6 tredje ledd. Vedkommende kan da ha krav på sivilrettslig erstatning og oppreisning.

velkommen. Følgelig tilsier individ- og samfunnskonskvensene at det må reageres strengere enn i lueeksempelet.

Det er dermed tvilsomt om § 77 i) klarer å markere samfunnets fordømmelse av lovbruddet på en adekvat måte. I tillegg kommer at hatmotivet er ett av flere momenter etter § 77, samt at man i straffeutmålingen også skal ta i betraktning formildende omstendigheter etter § 78. Samlet oppstår en risiko for at det ikke blir en så tydelig markering av hatmotivets klanderverdighet som de legislative hensyn gir grunnlag for, og i noen situasjoner, som de internasjonale forpliktelsene påkrever.⁹¹

Følgelig mener jeg § 77 i) alene ikke er en tilstrekkelig håndtering av hatkriminalitet ved assosiasjon. I de neste kapitlene vil jeg undersøke hvordan § 185 om hatefulle ytringer og § 272 grov kroppskrenkelse treffer i assosiasjonstilfellene.

3.2 Hatefulle ytringer etter § 185

Overordnet problemstilling er om assosiasjonsytringer, spesielt sjikanerende ytringer som «din skitne hore» og «landssviker», er straffbare etter § 185. For å kunne drøfte spørsmålet er det nødvendig å forstå historien bak og Høyesteretts bruk av straffebudet.

3.2.1 Innledende

Straffeloven § 185 har vært mye debattert siden tusenårsskifte. Grensen for hva man kan straffes for å si er et tema som de fleste mener noe om. Samtidig har EMK og menneskerettighetene fått en større plass i strafferetten. Straffebudets utfordring er at det skal balansere to grunnleggende menneskerettigheter som oftest er uforenelig og hvor synet på avveiningen er varierende og i stadig utvikling. Det er derfor ikke overraskende at straffebudet har blitt endret flere ganger. Senest i fjor foreslo Ytringsfrihetskommisjonen tekstendring.⁹²

---

⁹¹ Hvis hatmotiv kun er en skjerpene omstendighet ved utmåling er det mindre sjanse for at etterforskning av hatmotivet prioriteres slik det skal etter EMK, jf. Škorjanec-dommen. Sjansen blir større for at vold ikke følges som hatkriminalitet, men som vanlig vold. Se Paul Giannasi. «Policing and hate crime». I *The Routledge International Handbook on Hate Crime*. Nathan Hall, Abbee Corb, Paul Giannasi og John G.D. Grieve (red.). Routledge, 2015, s. 331-342, på s. 322-334.

⁹² NOU 2022: 9 kapittel 10.7.1.

Dagens § 185 straffer den som «*forsettlig eller grovt uaktsomt offentlig*» fremsetter en «*diskriminerende eller hatefull ytring*» med inntil 3 år fengsel, jf. første ledd første punktum. Hva som menes med diskriminerende eller hatefull ytring er regulert i andre ledd.⁹³ Hvordan vilkåret «*offentlig*» skal forstås er legaldefinert i strl. § 10 som «*et sted bestemt for alminnelig ferdsel eller et sted der allmennheten ferdes*».⁹⁴ Hva som ligger i det subjektive vilkåret følger av strl. § 22 og § 23.

Etter andre ledd menes med hatefull ytring «*det å true eller forhåne noen, eller fremme hat, forfølgelse eller ringeakt overfor noen på grunn av deres*

- a. hudfarge eller nasjonale eller etniske opprinnelse,*
- b. religion eller livssyn,*
- c. seksuelle orientering,*
- d. kjønnsidentitet eller kjønnsuttrykk, eller*
- e. nedsatte funksjonsevne.»*

Problemstillingen er om ytringer rettet mot en annen person enn en som omfattes av a-e rammes av straffebudet.

Etter ordlyden i første ledd oppstilles ikke et vilkår om at ytringen er rettet mot noen eller at noen faktisk hører den. Eneste objektive vilkår er at den er offentlig fremsatt og «*hatefull*». Etter andre ledds ordlyd må ikke ytringen være hatefull overfor den person ytringen er rettet mot. Kravet er at ytringen er hatefull overfor «*noen*» på grunn av «*deres*» hudfarge eller seksuelle orientering.⁹⁵ Ordlyden åpner for at en ytring kan være rettet mot en person mens den er hatefull overfor en annen person eller gruppe på grunn av sistnevntes karakteristik.

Både ordlyden og straffebudets plassering i kapittel 20 om «*vern av den offentlig ro, orden og sikkerhet*» signaliserer at formålet bak § 185 er å hindre spredning av hatefulle holdninger mot utsatte grupper. Rettsgodet som beskyttes er samfunnets sikkerhet. Hatefulle ytringer

---

⁹³ Jeg vil kun bruke betegnelsen hatefull ytring da det er betegnelsen som brukes i praksis.

Ytringsfrihetskommisjonen foreslo å justere lovteksten til kun «hatefull», jf. NOU 2022: 9 s.210.

⁹⁴ Ettersom dette vilkår ikke reiser særegne utfordringer i assosiasjonstilfellene går jeg ikke nærmere inn på dette.

⁹⁵ Jeg bruker videre kun hudfarge som eksempel.

rettet mot personer eller grupper kan skape sosial uro og splittelse i befolkningen, og kan videre utarte til å true samfunnsorden og demokratiet.⁹⁶

Straffebudets tilblivelse viser at det var dette som var lovgivers hensikt. Forgjengeren, strl. 1902 § 135a, ble vedtatt for å oppfylle Norge forpliktelser etter RDK artikkel 4.⁹⁷ Ut fra formålet og hvilket rettsgode som vernes er det ikke grunnlag for et vilkår om at ytringen direkte må omhandle eller være rettet mot den person som innehar et grunnlag nevnt i a-e. Dermed åpner ordlyd og formål for at assosiasjonsytringer kan omfattes.

3.2.2 To type ytringer

Straffebudet er blitt anvendt på forskjellig type ytringer. Et skille kan trekkes mellom ytringer som har karakter av uttrykk for politiske eller ideologiske holdninger personen har, eksempelvis at mennesker fra visse verdensdeler belaster velferdsstaten på en urimelig måte eller at muslimer ødelegger den kristne kulturarv.⁹⁸ Den andre kategorien mangler dette elementet og har heller preg av å nedgradere en person utelukkende på grunn av vedkommende sin tilhørighet eller karakteristikk. Disse tilfellene passer sjelden under alternativet «*true*» eller «*fremme forfølgelsene*» slik som ytringene i første kategori lettere gjør. Ytringene henføres under alternativene «*forhåne*» eller «*fremme ringeakt*», som i større grad peker mot sjikanerende utsagn. Når man ser på rettspraksis, har disse typetilfellene karakter av personangrep og skiller seg vesentlig fra rettsavgjørelser om første kategori.

Når det kommer til assosiasjonsytringene vil spørsmålet om straffansvar ikke volde særlige problemer dersom ytringen faller i første kategori. Den videre problemstillingen er om sjikaneytringer rettet mot en annen enn den som er vernet etter grunnlagene i a-e er straffbare etter § 185. For å ta stilling til spørsmålet vil jeg først se nærmere på praksis knyttet til de tradisjonelle sjikanetilfellene og de legislative hensynene.

3.2.3 Sjikanetilfellenes terskel for straffansvar

---

⁹⁶ Se fotnote 23-25.

⁹⁷ Det ble da, i 1969, vurdert at daværende regel i § 135 andre ledd, som ble tilføyd ved lov 9.juni 1961 nr. 8 ikke oppfylte kravene RDK stilte til å kriminalisere spredning av rasehat jf. Ot.prp. nr. 48 (1969-1970) s. 15. På s. 24 poengteres at bestemmelsen ikke er ment å verne fornærmelser mot enkeltpersoner.

⁹⁸ Rt-1997-1821 Hvit valgallianse, Rt-2007-1807 Vigrid, HR-2020-185-A

Den første Høyesterettsdommen er Rt-2012-536 Dørvaktdommen.⁹⁹ Saken gjaldt en beruset mann som i køen til et utested gjentatte ganger, høyløst sa «*jævla neger*» og «*hvorfor tillates negre å jobbe i Norge*» til en mørkhudet dørvakt. Spørsmålet var om tiltalte kunne straffes etter strl. 1902 § 135 a).

Høyesterett innledet med å påpeke at saken var av en «*annen karakter*» enn de tidligere Høyesterettssakene. Etter en grundig redegjørelse av prinsippene for tolkning av de påtalte ytringene konkluderte Høyesterett med at ytringene var «*en klar nedvurdering av fornærmede ut fra hans hudfarge*».¹⁰⁰ Spørsmålet var så om det oversteg terskelen for straffansvar.

Etter rettspraksis rammes kun «*kvalifisert krenkende ytringene*» av straffebudet.¹⁰¹ Utsagn som innebærer «*en grov nedvurdering av en gruppes menneskeverd*» vil kunne ligge innenfor.¹⁰² Samtidig skal tiltaltes ytringsfriheten tas hensyn til. Ytringsfrihetens formål om å verne det frie ordskifte medfører at ikke enhver nedvurdering eller usmakelig ytring er straffbar. I Dørvaktdommen distanserte imidlertid Høyesterett sjikanetilfellene der ytringen er fremsatt «*uten annet formål enn å nedverdige den fornærmede ut fra hans hudfarge*» fra de andre situasjonene. Høyesterett fastslo til og med at det ikke er sikkert at utsagnet overhode nyter noe grunnlovsværn i møte med minoritetsvernet.¹⁰³ Sammenfattet mente Høyesterett terskelen for straffansvar for sjikaneytringer er noe lavere enn ellers og konkluderte med at tiltaltes utsagn var straffbare.¹⁰⁴

Under henvisning til Dørvaktdommen kom Høyesterett i HR-2020-2133-A Potetbakern, til at en kvinne som ropte «*kom deg tilbake til Afrika der du kommer fra, jævla utlending*» til en ung afrikansk gutt etter en kveld på byen hadde overtrådt § 185. I HR-2022-1843-A ble en mann straffet for facebook-kommentarer han skrev om en kvinne som hadde byttet kjønn. Kommentarene lød «*[p]erverse mannegriser som permalaiver at de er småpiker har vel*

---

⁹⁹ Dommen er avsagt etter § 135a. Men fordi § 185 viderefører rettstilstanden har dommen for tolkningen av § 185 jf. HR-2020-184-A avsnitt 20.

¹⁰⁰ Rt-2012-536 avsnitt 12. Tolkningsprinsippene redegjøres for i avsnitt 17-20. Utgangspunktet er hvordan en alminnelig tilhører vil oppfatte utsagnet ut fra den sammenheng det er fremsatt. Det gjelder et kontekstuelts prinsipp som innebærer at utsagnet må forstås i lys av øvrige utsagn og situasjonen det fremsettes i, herunder foranledning. I tillegg gjelder et forsiktighetsprinsipp, som går ut på at «*ingen skal risikere strafferettslig ansvar ved at utsagn tillegges et meningsinnhold som ikke er uttrykkelig uttalt, med mindre et slikt innhold med rimelig stor sikkerhet kan utledes av sammenhengen*» jf. avsnitt 20, samt en smakløshetsmargin, som innebærer at det må mer til for å straffe enn at ytringen er krenkende og moralsk forkastelig jf. HR-2018-674-A avsnitt 17.

¹⁰¹ Formuleringen går igjen i alle Høyesterettsavgjørelsene og markerer at terskelen for straff er høyere enn hva ordlyden i § 185 kan indikere.

¹⁰² HR-2020-185-A avsnitt 19.

¹⁰³ Rt-2012-536 avsnitt 38.

¹⁰⁴ Rt-2012-536 avsnitt 32 og 40.

*strengt tatt ingen injurierende kraft» og «[t]ror du virkelig at et eneste menneske tror du er et kvinnemenneske og ikke en gubbe med rare fantasier».*¹⁰⁵

Vurderingsmomentene

I sjikanetilfellene er momentene Høyesterett vektlegger i større grad knyttet til den umiddelbare situasjonen utsagnet fremsettes i og opplevelsen for fornærmende.¹⁰⁶ I HR-2020-2133-A mente Høyesterett krenkelsen ble mer kvalifisert fordi personangrepet kom uten foranledning, mens i HR-2022-1707-A la Høyesteretts flertall avgjørende vekt på at ytringen var rettet mot en mindreårig.¹⁰⁷ Tonen til tiltalte og bruk av skjellsord er også forhold som vektlegges for å avgjøre om terskelen er nådd.¹⁰⁸

3.2.4 Sjikaneytringenes plass i kapittel 20

Mens ytringer i første kategori ligger innenfor det opprinnelige lovformålet fordi ytringene som regel uttrykker tilslutning til integritetskrenkelser, mangler sjikaneytringer dette element. Som Høyesterett poengterer, er det fremtredende elementet i sjikanesakene heller forhånelsen av enkeltindividet på grunnlag av en karakteristikk.¹⁰⁹ Selv om sjikanøse ytringer mot enkeltpersoner også har skadepotensiale som nevnt i kapittel 1.1.3, er ytringene av en annen karakter og skadevirkningene på samfunnet indirekte.¹¹⁰ Å kalle en person «*jævla neger*» innebærer ikke en sammenlignbar tilskyndelse til fiendtlighet mot mørkhudede som kommentaren «*det er vel bedre at vi fjerner disse avskyelige rottene fra jordens overflate selv tenker jeg*», som var tiltalegrunnlaget i HR-2020-185-A. Førstnevnte ytring inviterer heller ikke andre personer til å støtte og tilslutte seg ytringen og dens budskap slik sistnevnte utsagn gjør. Dermed er det vanskelig å begrunne straffansvar for sjikaneytringer i hensynet til

---

¹⁰⁵ HR-2022-1843-A avsnitt 27 og 35.

¹⁰⁶ I første kategori-sakene preges vurderinger mer av å avklare om ytringen er fremsatt som bidrag i en politisk diskusjon og om utsagnets innhold tilskynder integritetskrenkelser av utsatte grupper. Se eksempelvis Rt-2007-1807.

¹⁰⁷ HR-2022-1707-A avsnitt 27-30. Mindretallet mente fornærmende sin alder ikke kunne være avgjørende og la til grunn at selv om ytringen var «*sårende, smakløs og fornærmende*» var den ikke straffbar, jf. avsnitt 42-44.

¹⁰⁸ Eksempelvis HR-2020-184-A hvor fornærmende ble omtalt som «*kakkelakke*», se avsnitt 32 og HR-2020-2133-A avsnitt 47.

¹⁰⁹ HR-2022-1843-A avsnitt 36 beskriver ytringen som «*grov hån og latterliggjøring av fornærmede begrunnet i kjønnskiftet hennes*».

¹¹⁰ En hendelse i seg selv vil som regel ikke true samfunnssikkerheten. Den trues først når omfanget blir så stort at det vokser frem en samfunnsoppfatning om at det er greit å behandle gitte grupper dårligere.

samfunnssikkerhet og bevare offentlig ro. Det fremtredende rettsgodet er derimot fornærmende sin personlige integritet.¹¹¹

Berettigelsen av denne praksisen som har beveget seg bort fra den opprinnelse forståelse av bestemmelsen, kan etter min mening til en viss grad forankres i en ordlydstolkning av vilkåret «*forhåne noen*». Mens de øvrige alternativene i større grad kobles til (potensielle) konsekvensene av ytringene, retter forhånelse seg hovedsakelig mot handlingen som uttrykker forakt for noen andre, typisk ved å si noe nedverdiggende.

Videre må § 185 forstås i lys av øvrige lovendringer ved straffeloven 2005. Etter strl. 1902 § 246 var krenkelser av en annen persons «*æresfølelse*» straffbar. Ordlyden «*æresfølelse*» peker mot opplevelsen av egen verdighet og stolthet.¹¹² Å forhåne et annet menneske med nedsettende skjellsord kunne straffes etter § 246 dersom ytringen var graverende nok. I Rt-1984-1160 fastslo eksempelvis Høyesterett at uttrykkene «*åndshore*» og «*schizofrene kvinnfolk*» var straffbare etter § 246.

Lovgiver valgte ikke å videreføre straffebudene om ærekrenkelser fordi straff var et for alvorlig inngrep i ytringsfriheten og mer egnet for sivilrettslige oppgjør.¹¹³ Likevel mente lovgiver at visse ærekrenkende ytringer burde forbli straffbare. Det gjaldt hatefulle ytringer rettet mot utsatte personer. I lys av deres minoritetsvern mente departementet det var «(...) *prinsipielt uheldig om beskyttelsen svekkes*» for dem.¹¹⁴ Departementets løsning var å utvide § 185 anvendelsesområde til å omfatte ytringer i halvoffentlige omgivelser.¹¹⁵ Departementets drøftelse er naturlig å forstå slik at hensikten var å avkriminalisere «vanlige» ærekrenkelser, og samtidig videreføre straff for ærekrenkelser knyttet til en persons hudfarge eller annet vernet grunnlag.

---

¹¹¹ Høyesterett sier også dette i HR-2020-2133-A avsnitt 23.

¹¹² Det vernede rettsgode er æren. Med dagens språkbruk kan man si at straffebudet vernet personligheten og den psykiske integritet, som elementer av retten til privatliv etter EMK artikkel 8. Etter EMD-praksis omfattes en persons ære og omdømme, jf. bl.a. *Lavric mot Romania* avsnitt 31. Grl § 102 er inspirert av EMK artikkel 8 og skal tolkes i lys av EMD-praksis. I tillegg bruker grunnlovsbestemmelsen formuleringen «*sikre et vern om den personlige integritet*» som omfatter den «*mentale integritet*» jf. Dok.nr.16 (2011-2012) s. 177. Også FNs konvensjon om sivile og politiske rettigheter artikkel 17 verner uttrykkelig «*honour and reputation*». Den psykiske integritet og selvfølelse er dermed utvilsomt et vernet rettsgode lovgivningen må beskytte.

¹¹³ Ot.prp. nr. 22 (2008-2009) s. 165.

¹¹⁴ I.c.

¹¹⁵ Utvidelsen fremgår av § 185 første ledd tredje punktum som rammer hatefulle ytringer fremsatt «i andres nærvær» og «*overfor en som rammes av*» ytringen. Strafferammen er inntil 6 måneder fengsel. For departementets drøftelse se Ot.prp. nr. 22 (2008-2009) s. 165-167.

Etter min vurdering er departementets resonnement og løsning ikke optimal. Departementet mente det straffverdige med ærekrenkelsene var at det nedsettende innholdet ble spredt til andre og at det derfor var passende å innlemme disse straffverdige handlingene i § 185.

Denne slutningen bygger imidlertid på en sammenblanding mellom vilkår og grunnlaget for straffansvar. Sistnevnte handler om hvilket retts gode som krenkes mens førstnevnte gjelder terskelen for når en krenkelse er alvorlig nok til å rettferdiggjøre straffereaksjonen.

Rettsgodet som krenkes av hatefulle ærekrenkelser er den personlige integritet, mens vilkåret om at tredjemenn må høre utsagnet settes for å påse at terskelen er så høy at straff er forholdsmessig overfor tiltalte (da er krenkelsen alvorlig nok). Straffverdigheten ved ytringene er hovedsakelig individkrenkelsen, med de påfølgende samfunnskonsekvenser av manglende sanksjonering.

Straff for hatefulle sjikaner kan altså forankres både i individinteressen og i hensynet til samfunnstabilitet. Likevel truer sjikanesakene samfunnsroen på en såpass annerledes måte enn første kategori-ytringene. Mens § 185 knytter faren til at ytringens budskap spres og påvirker andres atferd overfor minoriteter, er straffevern i sjikanesakene nødvendig for å bevare Norge som et mangfoldige og tolerante samfunn i nåtiden med internett og sosiale medier, høyreekstreme bølger og statens løfte til minoritetene om at de trygt kan være seg selv.¹¹⁶

Etter min mening er hatefulle sjikaner et selvstendig straffebud som ikke passer inn i § 185. Karakteren av ytringene er, som Høyesterett poengterer, svært ulike. Samtidig tilsier rettsgodene at tersklene er forskjellig; det må mer til for å true offentlig orden enn å krenke et individs menneskeverd. Forskjellene medfører at det er krevende å anvende § 185 på sjikanetilfellene.

Enda mer krevende blir det når man kommer til assosiasjonstilfellene, som jeg nå vil undersøke.

---

¹¹⁶ Samfunnet har endret seg betydelig siden vedtagelsen av § 135 a). Særlig betraktningen om at det kun er offentlig fremsatte ytringer som truer samfunnssikkerheten er utdatert ettersom enhver ytring og hendelse har potensiale til å bli en offentlig sak i dagens Norge som følge av internett og sosiale medier. I tillegg har også samfunnsmentaliteten endret seg i retning å oppfordre minoriteter til å stå frem om ubehagelige hendelser for å skape samfunnsdiskusjon og endring. Oppfatningen er videre at en enkelthendelse ofte er et utslag av/symptom på et dypereliggende samfunnsproblem. Det tydeligste eksempelet er Meeto-bevegelsen. Jeg mener at når man ser § 185 i lys av de endrede samfunnsforhold er den nyere rettspraksisen en nødvendig utvikling for å ivareta det overordnede formålet om å verne minoriteter.

3.2.5 Assosiasjon- hvem er vernet mot sjikane?

Spørsmålet er om sjikaneytringer mot en assosiert person kan overstige terskelen for straffansvar etter § 185.

Lovskravet krever at lovteksten dekker assosiasjon. Etter § 185 er det ikke et vilkår at den «noen» som ytringen er hatefull på grunn av, er adressat for ytringen. Dermed ligger straffansvar innenfor lovtekstens rammer.

Likevel må formuleringen «*forhåne ... noen på grunn av deres*» tolkes dithen at det er den vernede person som må forhånes av ytringen; det er bare han som er vernet av § 185. En ytring rettet mot den assosierte må være en grov nedvurdering av den vernedes menneskeverd for at § 185 er anvendelig.¹¹⁷

Følgelig oppstår den kinkige situasjon hvor rettsvernet er knyttet til en person (den mørkhudede) mens flere av vurderingsmomentene er omstendigheter som er mest naturlig å knytte til utsagnets mottaker (den assosierte).¹¹⁸ Det reiser en rekke spørsmål uten klare løsninger.

For eksempel, kan det vektlegges i retning kvalifisert krenkende at tiltalte bruker skjellsordet «hore» mot kjæresten? Det er et negativt ladd og forsterkende ord, men gjør det utsagnet mer nedsettende overfor den mørkhudede? Antagelig ikke. Betegnelsen antyder ikke noe om den vernedes person. Er utsagnet derimot «fy skam deg som er sammen med en jævla ape» er skjellsordbruken knyttet til den vernede og trekker i retning straffansvar.

Et annet spørsmål er hvilken betydning det har om den vernede personen er til stede under hendelsen.¹¹⁹ På den ene siden kan det argumenteres for at forhånelsen er grovere fordi han personlig opplever foraktelsen, i tillegg til at saksforholdet blir likere

---

¹¹⁷ Hvor ytringen direkte omhandler den vernede person, men fremsatt overfor den assosierte, er vurderingen ikke spesielt problematisk da det avgjørende blir om ytringens innhold er så nedsettende at terskelen er nådd. For eksempel hvis noen på offentlig sted sier «den negerkjæresten din burde drepes eller kastreres så vi er sikre på at det ikke blir flere sånne». Situasjonene jeg drøfter er de hvor utsagnet direkte er knyttet til den assosierte og forhånelsen av den vernede er indirekte.

¹¹⁸ Se kapittel 3.2.3.

¹¹⁹ Dersom straffansvaret bygger på §185 første ledd tredje punktum (typisk hvor offentlighetsvilkåret ikke er oppfylt) er det etter ordlyden et vilkår at den vernede er til stede, da ytringen må være fremsatt «*overfor*» ham.

Høyesterettsavgjørelsene. Sannsynligheten er også stor for at den vernede blir utpekt som den fornærmede med den konsekvens at assosiasjonstematikken ikke adresseres.¹²⁰

På den andre siden er det ikke grunnlag for å hevde at tilstedeværelse er en forutsetning etter § 185 første punktum. Et utsagn kan forhåne en person selv om vedkommende ikke er til stede eller utsagnets adressat. Også de uheldige samfunnsvirkningene aktualiseres uavhengig av den vernedes tilstedeværelse.¹²¹

Likevel kan den vernedes fravær vanskeliggjøre tolkningsprosessen av den omtvistede ytringen. Det er antakelig ikke like lett for «den alminnelige tilhører» å oppfatte at ytringen referer til en vernet persons karakteristikk når vedkommende ikke er til stede.

Forsiktighetsprinsippet, som innebærer at «ingen skal risikere strafferettslig ansvar ved at utsagn tillegges et meningsinnhold som ikke er uttrykkelig uttalt, med mindre et slikt innhold med rimelig stor sikkerhet kan utledes av sammenhengen», vil yte motstand.¹²² Eksempelvis er det ikke opplagt at utsagnet «skitten hore» referer til jentas mørkhudede kjæreste. Utsagnet kan også oppfattes som en religiøs ytring, hun er «skitten» fordi hun har sex utenfor ekteskap. Kalles hun derimot «apepuler», er det mer sannsynlig at den alminnelige tilhører vil forstå at det referer til noens etnisitet. Med andre ord behøver ikke tilstedeværelsen å være avgjørende, men det er antakelig et utslagsgivende forhold for «sammenhengen» ytringen tolkes i.

Et illustrerende eksempel er en straffesak fra Salten tingrett.¹²³ Der ble tiltalte domfelt for hatefulle ytringer på grunnlaget funksjonsnedsettelse. Tiltalte hadde ved første hendelse kalt en kjent kvinne for «mongofitte». En uke senere møtte tiltalte kvinnen igjen, sammen med hennes voksne sønn med Downs syndrom og autisme. Tiltalte sa da at «sånne som han har ikke livets rett» idet han så mot sønnen, samt at sønnen var en belastning for samfunnet.

Tingretten mente omtalen av sønnen innebar en grov nedvurdering av hans menneskeverd. Om retten bygde sin konklusjon på begge hendelsene eller kun sistnevnte er uklart. Begge hendelser nevnes i premissene og tiltalegrunnlaget, uten problematisering av straffbarheten av den første ytringen. Tiltalen bygde på § 185 tredje punktum hvor det er et vilkår at ytringen var fremsatt «overfor en som rammes av denne». Etter en naturlig ordlydstolkning må den

---

¹²⁰ Noe dommen fra Salten tingrett på neste side eksemplifiserer.

¹²¹ Selv om jeg argumenterer for at dette ikke er det bærende hensyn i sjikanetilfellene, er det naturligvis et viktig hensyn i vurderingen.

¹²² HR-2020-2133-A avsnitt 26.

¹²³ Dommen er upublisert med saksnummer 17-028823MED-SALT.

vernede være fysisk til stede. Det var ikke sønnen. Legalitetsprinsippet stenger da for å anvende § 185 på mongofitte-ytringen.

Tingretten tok heller ikke stilling til hvordan man skal tolke utsagnet «mongofitte», eller om det utgjør en grov nedvurdering av sønnens menneskeverd. Etersom «mongo» er et mye brukt skjellsord kan utsagnet forstås som en referanse til, og nedvurdering av personer med funksjonsnedsettelse eller det kan oppfattes som et «tilfeldig» stygt ord brukt for å krenke mottakeren. Fordi moren og tiltalte kjente hverandre er det sannsynlig at moren oppfattet utsagnet som førstnevnte. Derimot er det langt fra sikkert at den alminnelige tilhører vil tolke utsagnet som en nedvurdering av funksjonsnedsattes menneskeverd.¹²⁴ Dermed er det høyst tvilsomt om «mongofitte» er en «*hatefull ytring*».

Dommen illustrerer videre hvor kinkig det er å anvende § 185 i assosiasjonssakene. Til tross for at det kun er sønnen som er vernet av § 185, bemerker retten i skyldvurderingen og ved straffutmålingen at hendelsene preget moren sterkt. Det virker logisk å behandle moren som en fornærmet siden ytringene var rettet mot henne og tilsynelatende ment å krenke henne og ikke sønnen.¹²⁵ En fremstilling som bare fokuserte på sønnen ville oversett sentrale aspekter ved ytringens straffverdighet.

Sammenfattet må det konkluderes med at anvendelsen av § 185 når den vernede ikke er til stede er krevende. Spesielt reiser det utfordringer for tolkningen av ytringen. I assosiasjonssakene er det avgjørende elementet for meningsinnholdet implisitt. Forsiktighetsprinsippet vil derfor normalt medføre at det må konkluderes i tiltaltes favør. Dernest er avstanden til Høyesterettsavgjørelsene størst når den vernede ikke er til stede, slik at det blir enda mer krevende å argumentere for at skjellsord og sjikane av den assosierte er en kvalifiserte krenkende ytring overfor den vernede.

3.2.6 Oppsummering

---

¹²⁴ Forutsatt at ytringen ble fremsatt på et offentlig sted med andre til stede, ville et annet, uavklart spørsmål vært hvilken betydning det har for tolkningen av ytringen dersom de andre tilhørerne visste at moren hadde en sønn med funksjonsnedsettelse. Ville man da kunne legge vekt på det og tolke ytringen som en nedvurdering av funksjonsnedsatte eller skal tolkningen uansett ta utgangspunkt i en alminnelig person (uten kjennskap til fornærmedes forhold, dvs. relasjon til en vernet). Problemstillingen har likhetstrekk til spørsmål som har vært reist etter HR-2022-1707, hvor fornærmedes alder var avgjørende for ytringens straffbarhet. Se bl.a. Kierulf, Anine. «Anine er alene: Hatytringer VI: Siste stopp Jessheim.» *Takk og lov*. [Podkast], 22.mars 2023.

¹²⁵ Ut fra dommen er det ingen holdepunkter for at sønnen fikk med seg ytringene eller at det var av betydning for dommens utfall.

For å oppsummere og konkludere er det formelt mulig å anvende § 185 på sjikaneytringer mot den assosierte. Imidlertid gir § 185 bare et strafferettslig vern til personen som faller under et av alternativene i a-f. Vilkåret om at det er den vernede person som forhånes av ytringen gjør at det er vanskelig å tenke seg en situasjon hvor sjikanerende utsagn om og mot den assosierte er av en slik karakter at det utgjør en grov nedvurdering av den vernedes menneskeverd og overstiger terskelen for straffansvar. Konklusjonen må dermed bli at sjikane av den assosierte i praksis faller utenfor § 185.

3.2.7 Er rettstilstanden tilfredsstillende?

Spørsmålet man sitter igjen med er om rettstilstanden er tilfredsstillende ut fra de internasjonale krav (kapittel 2) og ut fra strafferettslige betraktninger om hva som bør være straffbart for å gjenspeile rettsordenens verdier.

Det kan ikke etter RDK eller EMK oppstilles et klart krav om at sjikanerende ytringer som gir uttrykk for at visse mennesker eller grupper er mindreverdige må være straffbelagt.

Et sentralt element for vurderingen er den strafferettslige konsekvensen av personavgrensingen i § 185. Assosiasjonssjikane som ikke er straffbar etter § 185 kan nemlig være straffbar etter andre straffebestemmelser. Paragraf § 266 straffer den som ved *«skremmende eller plagsom opptreden eller annen hensynsløs atferd forfølger en person eller på annen måte krenker en annens fred»*. Etter en naturlig ordlydsforståelse rammer straffebudet et bredt spekter av handlinger, deriblant rene ytringer. Avgjørende er om tiltaltes atferd er *«hensynsløs»* ved at den *«krenker en annens fred»*.¹²⁶ Ordlyden indikerer en rett til å få være i fred fra andre. Etter forarbeidene er det *«sinnets integritet, dets krav på ro»* som vernes.¹²⁷ I Rt-2014-669 fremholdt Høyesterett at en fredskrenkelse først overstiger terskelen når den *«(...) går markert ut over slike ubehageligheter som alminnelig menneskelig samkvem regelmessig kan føre med seg.»*¹²⁸

Personangrep og sjikane er fredskrenkelser som kan straffes etter § 266. Hatmotiverte personangrep er en type atferd som utvilsomt overstiger ubehagelighetene mennesker må

---

¹²⁶ Matningsdal, Magnus. «Lovkommentar til straffeloven». I *juridika.no* (2022), lest 28.mars 2023. Kommentar til § 266 punkt 3.

¹²⁷ Ot.prp. nr. 41 (1954) s. 23.

¹²⁸ Avsnitt 17. tilsvarende i HR-2019-1468-U avsnitt 21.

tåle.¹²⁹ Det må også gjelde den assosierte da det utvilsomt er svært krenkende å bli utskjelt som følge av sin tilknytning til en bestemt person. Hatelementet gjør fredskrenkelsen betraktelig mer graverende, slik at terskelen som regel antakelig vil være nådd overfor den assosierte.

Det kan derfor argumenteres for at rettstilstanden er tilfredsstillende fordi man kan falle tilbake på § 266 jf. § 77 i) i assosiasjonstilfellene. I den grad Beizaras og Lezickas mot Lithauen påkrever straff er i hvert fall plikten innfridd gjennom strl. § 266. Dermed er norsk rett i samsvar med de internasjonale forpliktelsene.

På den andre siden kan det innvendes at nettopp lovbestemmelsens generelle ordlyd gjør at straffebudet ikke sender et tilfredsstillende signal til allmennheten om fordømmelsen av hatefull sjikane mot assosierte.¹³⁰ Ettersom verdistandpunktet og symboleffekten straffelovgivningen har er især viktig i kampen mot hatkriminalitet kan det påstås at det er bedre med et straffebud som uttrykkelig markerer hatelementet.

Det er derfor grunn til å plukke opp tråden fra kapittel 2.3.5 og spørre om det er en god regel at bare personer som tilhører en vernet gruppe har strafferettslig vern mot hatefulle sjikaneytringer etter § 185.

Selv om likhetsgraden mellom ytringer mot den vernede og mot den assosierte kan diskuteres, er det likevel klart at hatmotivert sjikane mot den assosierte er mer sammenlignbar med hatefulle ærekrenkelser mot vernede enn «alminnelige» ærekrenkelser uten hatelement.

I begge tilfeller handler (i ord) gjerningspersonen på fordommer om noen menneskers underlegenhet. Hatmotivet er vesentlig likt enten det rettes mot den mørkhudede mannen eller den etnisk norske kjæresten. Det er heller ikke nevneverdig forskjell i ytringsfrihetens gjennomslag. Begge tilfeller dreier seg om å forhåne andre ved skjellsord og lignende, slik at ytringsfrihetens formål gjør seg minimalt gjeldende.

Samtidig aktualiserer hatelementet de negative samfunnsvirkningene ved hatkriminalitet. Å forhåne den etnisk norske fordi vedkommende er sammen med en person med annen

---

¹²⁹ Se bl.a. Rt-1989-1336 hvor tiltalte ble dømt for fredskrenkelse ved å ha ropt til fornærmende «*Jævla indere, kom dere bort fra X*» eller liknende.

¹³⁰ Straffebudet var Stortingets respons på frifinnelsen av nattlige telefonringing i Rt-1952-989. Lovbestemmelsen er ment som et straffebud å falle tilbake på når andre ikke gir fornærmede beskyttelse, jf. Ot.prp. nr. 41 (1954) s. 23.

hudfarge/etnisk opprinnelse underbygger et skille mellom grupper, og at noen er mindreverdige. På individnivå kan slike hendelser også føre til dårligere selvbilde og skam for begge berørte. Den mørkhudede kan føle skyld fordi hans kjære blir hetset på grunn av ham, i tillegg til skam for å skille seg ut fra majoriteten. Dertil kan den assosierte føle skam for sitt partnervalg. Korrigeres ikke denne skamfølelsen av samfunnet og rettssystemet, kan det tære på relasjonen til partneren og påvirke den assosiertes atferd.

Poenget er at skadevirkningene er av en vesentlig annen karakter enn skadevirkninger med ærekrenkelser uten hatelement. Departementets standpunkt om å skrote § 246 fordi æren ikke lenger er like viktig i dag treffer ikke på hattilfellene fordi forhånelsen stikker dypere enn stoltheten. Forhånelsen utfordrer den assosiertes oppfatning av grunnleggende verdier som likeverd og mangfold. I lys av de vesentlige forskjeller i skadevirkningene kan det hevdes at departementets uttalelse om at det «(...) ikke [er] et like stort behov for en [sic] tilsvarende vern mot andre skjellsord» ikke treffer for sjikane mot andre når den er hatmotivert.¹³¹

Det kan derfor argumenteres for at hensynene som ligger bak straffevern mot hatefulle ærekrenkelser for vernede personer også treffer for andre personer når ærekrenkelsen har hatelement. Straffverdigheten ved hatkriminalitet knyttes til hatmotivet og skadevirkningene som følger når mennesker handler ut fra sine hatefulle fordommer og ideer, ikke hvem som angripes. Å begrense et straffebud til visse personer bryter med denne grunntanke, og har som konsekvens at enkelte hatefulle ærekrenkelser kan gå ustraffet uten en overbevisende begrunnelse.¹³²

Etter å ha arbeidet med temaet over tid er det min oppfatning at rettstilstanden ikke er tilfredsstillende og at § 185 bør revideres. For det første bør hvert retts gode få sitt eget straffebud. Paragraf § 185 bør forbli i kapittel 20 og verne samfunnsinteressen. Den bør forbeholdes de ytringer som RDK kriminaliserer. Straffansvar bør bero på en avveining mellom samfunnsvernet og ytringsfriheten, hvor terskelen for straff er høy.¹³³

Individkrenkelsen hatefulle sjikane utgjør bør inntas som et eget straffebud i kapittel 24 «vern av den personlige frihet og fred». Straffansvar etter denne bestemmelse bør bero på en

---

¹³¹ Ot.prp. nr. 20 (2008-2009) s. 165.

¹³² Hensynet til å beskytte de vernede personer tilsier ikke at straffevernet må være begrenset bare til dem. Derimot vil jeg mene deres interesse er at alle hatmotiverte ærekrenkelser er straffbare ettersom assosiasjonshendelsene også har skadevirkninger som går utover gruppene.

¹³³ Lovteksten bør også revideres slik Ytringsfrihetens kommisjonen foreslår i NOU 2022: 9 s. 209-211.

avveining mellom hensynet til tiltalte og fornærmede. Terskelen må være såpass høy at det ikke blir et uforholdsmessig inngrep i tiltaltes liv.¹³⁴ Ved utformingen av dette straffebed bør lovgiver vurdere og ta et bevisst standpunkt til om kun vernede personer skal ha straffevern mot hatmotiverte ærekrenkelser eller om straffebedet ikke skal være personavgrenset. Etter min mening bør alle prinsipielt vernes. Straffebedet vil naturlig innsnevres gjennom et vilkår om at ærekrenkelsen må være hatefull ved at den gir uttrykk for at noen mennesker er mindre verdt enn andre på grunn av karakteristikk som nevnt i § 185 andre ledd.¹³⁵

3.3 Kroppskrenkelse etter § 272 jf. § 271¹³⁶

Problemstillingen er om vold utøvd mot den assosierte skal subsumeres som grov kroppskrenkelse etter strl. § 272.

3.3.1 Ordlyden

Etter § 271 kan den som utøver «vold» eller «på annen måte krenker ham fysisk» straffes med fengsel inn til 1 år. For grov kroppskrenkelse øker § 272 strafferammen til 6 år. Hvorvidt en kroppskrenkelse er «grov» beror på en samlet vurdering, hvor det etter lovteksten er noen momenter som særlig skal tas i betraktning. Et av disse er om kroppskrenkelsen er «*motivert av fornærmedes hudfarge, nasjonale eller etniske opprinnelse, (...) eller seksuelle orientering*» jf. e). Ordlyden avgrenser uttrykkelig mot assosiasjonstilfellene ved å kreve at hatmotivet er knyttet til fornærmedes egen karakteristikk. Voldsutøvelse mot den etnisk norske kjæresten faller etter ordlyden utenfor e).

3.3.2 Bevisst avgrensning?

Spørsmålet er hvilken betydning dette har for anvendelsen av § 272 i assosiasjonstilfellene.

---

¹³⁴ Her kan man bygge på Høyesterettsavgjørelsene nevnt i 3.2.3.

¹³⁵ På den måte vil ikke «almennelige» ærekrenkelser være straffbare. Man vil naturligvis få krevende vurderinger om utsagn er reelt hatefullt eller om det egentlig er «vanlige» grunner for utskjelling og ladde ord slenges ut uten en bakenforliggende/dypere mening. Denne utfordring eksisterer imidlertid allerede under § 185 og må løses etter tolkningsprinsippene Høyesterett har oppstilt. Se bl.a. HR-2018-674-A avsnitt 13.

¹³⁶ Ettersom lovutformingen, systematikken og de legislative hensyn er lik for hatmotivert kroppsskade etter § 273 jf. § 274 vil følgende drøftelse for kroppskrenkelse være overførbart til § 274.

I helhetsvurderingen skal kroppskrenkelsens konsekvenser på skadelidte «*særlig legges vekt på*» mens forholdene nevnt i a-f skal «*for øvrig*» vektlegges. Av en naturlig ordlydstolkning følger at hvorvidt en kroppskrenkelse faller innenfor et av alternativene ikke i seg selv avgjør om kroppskrenkelsen er grov. Høyesterett uttrykte denne lovforståelse i HR-2022-549-A og understreket at listen ikke er en uttømmende angivelse av momenter. Ifølge Høyesterett vil «*[d]et avgjørende [vil] være en samlet vurdering av krenkelsens art, omfang og karakter.*»¹³⁷

Høyesteretts forståelse av § 272 åpner for å vektlegge hatmotivet selv om det ikke er tilknyttet fornærmede selv. Imidlertid kan en slik tolkning potensielt stride mot lovgiverviljen, som står sterkt på strafferettens område,¹³⁸ dersom bokstav e) skal forstås som en bevisst avgrensning mot vold mot andre enn dem som tilhører en vernet gruppe. Spørsmålet videre om det er holdepunkter for en slik bevisst avgrensning.

Etter den gamle straffeloven var det en særlig skjerpene omstendighet dersom overtredelsen var «*rasistisk motivert*».¹³⁹ Momentet ble tatt inn på 80-tallet fordi lovgiver så behov for «*... å markere at myndighetene ser meget alvorlig på en del overgrep som har skjedd mot innvandrere, asylsøkere og flyktninger fra den tredje verden.*»¹⁴⁰ Vilkåret ble under arbeidet med den nye straffeloven erstattet av dagens formulering fordi lovgiver ønsket å utvide vernet til flere grupper enn bare dem som omfattes av rasisme.¹⁴¹

Det avgjørende etter forgjengeren var om kroppskrenkelsen var motivert av rasisme, ikke hvem som var fornærmede. Assosiasjonstilfellene ville derfor vurderes som grov kroppskrenkelse slik at strafferammen ble utvidet til 18 måneder fengsel.¹⁴² Ettersom det ikke er holdepunkter for at lovgiver mente å innsnevre hvilken type situasjoner som ble omfattet,

---

¹³⁷ HR-2022-549-A avsnitt 17 og 35.

¹³⁸ Straff er statens mest inngripende maktmiddel overfor borgeren. For å legitimere statens maktbruk er det derfor viktig at straff har demokratiske forankring. Domfellelser legitimeres ved at domstolene bare kan straffe handlinger som lovgiver (Stortinget) har gjort straffbar gjennom lovvedtak. Se Grønning (2019) s. 62. For å ivareta legitimiteten må ikke domstolene anvender en straffehjemmel i større utstrekning enn hva som var lovgivers intensjon (selv om ordlyden rammer handlingen). Rt-1997-1341 Hønsehauk kan nevnes som eksempel. Høyesterett tolket der en straffefritaksregel utvidende på bakgrunn av forarbeidsuttalelser som Høyesterett tolket som at lovgiver ikke mente at den aktuelle handling skulle være straffbar. Rettstridslæren bygger på samme tankegang.

¹³⁹ Lov nr. 68 om endringer i straffeloven og straffeprosessloven 26. juni 1989 endrer lov nr. 10 22. mai 1902 § 232 tredje ledd.

¹⁴⁰ Ot.prp. nr. 79 (1988-1989) s. 47.

¹⁴¹ Ot.prp. nr. 22 (2008-2009) s. 428.

¹⁴² Straffeloven av 1902 § 232 andre punktum. Departementet forutsatt at «*de nevnte momentene [herunder rasistisk motivert alternativet] normalt vil måtte lede til at de skjerpete strafferammene kommer til anvendelse*» jf. Ot.prp. nr. 79 (1988-1989) s. 46. Den alminnelige strafferammen var da på 6 måneder jf. § 228 første ledd.

men bare styrke vernet for andre grupper, er det ikke grunnlag for å tolke ordlyden i § 272 e) som en bevisst avgrensning. Dermed *kan* assosiasjonstilfellene subsumeres under § 272.

3.3.3 Skal assosiasjonstilfellene subsumeres som grov?

Det følger av rettspraksis at kroppskrenkelser som oppfyller e) skal betraktes som grov etter § 272 fordi hatkriminalitet anses som svært alvorlig.¹⁴³ Spørsmålet er om regelen også gjelder for assosiasjonstilfellene som faller utenfor e).

Anvendelsen av § 272 beror generelt på en vurdering av *krenkelsens art, omfang og karakter*. Gjennom vedtagelsen av e) har lovgiver uttrykt at hatmotivert vold som regel vil være av en slik art og karakter at kroppskrenkelsen må bedømmes som grov. Ettersom de individuelle og samfunnsmessige skadevirkningene er av sammenlignbar art, omfang og karakter tilsier formåls- og likhetsbetraktninger at regelen må omfatte assosiasjonstilfellene.

Alternativet er å subsumere assosiasjonstilfellet under § 271 og anvende § 77 i) som straffeskjerpene. Strafferammen etter § 271 er imidlertid 5 år lavere enn etter § 272. En slik håndtering vil gi betydelig utslag i straffenivå og kan oppfattes som et signal om at det er mindre klanderverdig å utøve hatmotivert vold mot en som ikke selv tilhører en vernet gruppe. Ut fra klanderbetraktninger og de bakenforliggende legislative hensyn er det ikke en tilfredsstillende løsning og et argument for å subsumere assosiasjonssakene under § 272.

Også Škorjanec-dommen og EMK-plikten til å sikre «*the implementation of adequate criminal-law mechanisms*» trekker i den retning.¹⁴⁴ Den kroatisk parallelle til strl.§ 272 var utformet slik at det ikke er et vilkår at fornærmede selv tilhører en vernet gruppe. EMD poengterte dette og fastslo at Kroatias straffelov ga klageren adekvat beskyttelse.¹⁴⁵ Uttalelsen kan neppe tolkes dithen at løsninger som differensierer etter hvorvidt fornærmede personlig tilhører en vernet gruppe automatisk er inadekvat. Likevel er uttalelsen og EMDs prinsipielle

---

¹⁴³ Se eksempelvis LB-1997-2128 hvor en mann ble dømt for grov kroppskrenkelse for å ha slått en utenlandsk kafearbeider i skulderen. Dommen er avsagt etter straffeloven 1902, men er relevant fordi straffeloven 2005 videreførte rettstilstanden. Vedrørende anvendelsen av § 232 uttalte lagmannsretten «*[r]asistisk motivert gjengkriminalitet rettet mot inn- vandrere fra den tredje verden må sies å ligge i bestemmelsens kjerneområder, jfr. "Straffeloven kommentarutgave" av Anders Bratholm og Magnus Matningsdal, bind II side 583 med henvisninger. At volden isolert sett ikke var av alvorlig art, kan ikke tillegges særlig vekt ved den totalvurderingen som bestemmelsen gir anvisning på*». Se også LG-2001-1610 der lagmannsretten er enig med tingretten i at en rasistisk motivert trussel utgjør «*særdeles skjerpene omstendigheter*» etter straffeloven 1902 § 227 andre punktum.

¹⁴⁴ Škorjanec mot. Kroatia avsnitt 59.

¹⁴⁵ Ibid avsnitt 61-62.

standpunkt om at assosiasjonstilfellene også er hatkriminalitet et viktig argument for at assosiasjonstilfellene bør subsumeres etter § 272, da det utvilsomt sikrer adekvat strafferettsvern.

Sammenfattet må konklusjonen bli at det også for assosiasjonstilfellene er en hovedregel om å anvende § 272.

3.3.4 Bør lovteksten endres?

Det naturlig oppfølgingsspørsmål er om det bør skje en tekstrevidering slik at ordlyden i § 272 e) dekker assosiasjonstilfellene.

Et slikt behov kan på den ene side avvises under henvisning til drøftelsen overfor; assosiasjon omfattes, og det er derfor unødvendig å bruke tid på språkrevidering. Vurderer man spørsmålet ut fra de legislative hensyn, især ønsket om å sende tydelige signaler til allmennheten om at enhver form for hatkriminalitet er svært straffverdig, er det derimot grunnlag for en oppdatering av lovteksten. For at straffelovgivningen sin normdannende funksjon skal være effektiv er det nødvendig at situasjonene som omfattes uttrykkelig følger av lovteksten og ikke først viser seg etter en juridisk analyse.

Spesielt kan en lovrevisjon være hensiktsmessig for å styrke alles bevissthet om at vold rettet mot andre enn de(n) vernede kan være hatkriminalitet. Det vil trolig gjøre det lettere for mulige ofre å anmelde når de har en lovbestemmelse som uttrykkelig verner dem.¹⁴⁶ I tillegg vil en lovrevisjon bevisstgjøre politiet slik at politiet av eget initiativ og på et tidlig stadium vurderer muligheten for et hatmotiv selv når fornærmende ikke personlig besitter en vernet karakteristikk.

Til slutt påpekes at en revisjon er rettsteknisk enkel.¹⁴⁷ Formuleringen «fornærmedes» kan eksempelvis erstattes med «noens». Etter mitt syn bør lovgiver revidere § 272 for å tydeliggjøre for samfunnet at enhver voldsutøvelse basert på «hat» mot utsatte grupper er hatkriminalitet og uakseptabelt.

---

¹⁴⁶ Et stort problem for forfølgelse av hatkriminalitet er store mørketall, bl.a. som følge av manglende politianmeldelser, se Oslo politidistrikt. *Hatkriminalitet, Anmeldt hatkriminalitet i 2019*. Oslo: mars 2020. s. 16-17.

¹⁴⁷ Det er jo ikke tale om å utvide straffansvaret, bare presisere lovteksten.

4 Avslutning

Inntrykket straffelovens bestemmelser etterlater er at assosiasjon ikke var i tankene da hatkrimbestemmelsene ble vedtatt. Det fremstår tilfeldig om assosiasjonstilfeller omfattes eller ikke. Det er for eksempel ikke innlysende at sønnens fysiske tilstedeværelse var et avgjørende vilkår for at kommentaren til moren om at sånne som han har ikke livets rett var straffbar i saken fra Salten tingrett.

Antakelig tenkte ingen gjennom at hatkriminalitet kan utøves mot andre enn vernede personer, slik at konsekvensene av å knytte vilkår til fornærmende ikke ble oppdaget. Tatt i betraktning hvor vag og uklar de internasjonale konvensjonene er om temaet, er det ikke rart at tematikken ikke ble adressert i norsk lovarbeid. Resultatet er likevel at straffeloven «*miss the essence*» av hatkriminalitet.¹⁴⁸

Jeg tror straffelovens hatkrimbestemmelser hadde tjent på en revisjon hvor innfallsvinkelen er at det er hatmotivet som ligger bak handlingen som er det skadelige for samfunnet. Da vil spørsmålet om hvor grensene for straffebestemmelsene skal gå trekkes ut fra en hensynsbasert tilnærming.¹⁴⁹ Et spørsmål som ville oppstå er om det er grunn til å begrense straffevernet til konkrete personer når hatmotivet i det vesentlige er likt. Som jeg har argumentert for er det min mening at konklusjonen bør være at assosiasjonstilfellene omfattes (og likestilles) etter hatkrimbestemmelsene.

---

¹⁴⁸ Som det skrives i OSCE/ODIHR (2022) s. 63.

¹⁴⁹ Dvs. grensene bør trekkes ut fra gjerningspersonens motiv og skadevirkninger, ikke identiteten til fornærmende.

Litteraturliste

Lover

Lov 17. mai 1814 Kongeriket Norges Grunnlov (Grunnloven – Grl.)

Lov 22.mai 1902 nr. 10 Almindelig borgerlig Straffelov (Straffeloven- strl. 1902), opphevet.

Lov om endringer i straffeloven og straffeprosessloven 26.juni 1989 nr. 68

Lov 21.mai 1999 nr. 30 lov om styrking av menneskerettighetenes stilling i norsk rett (menneskerettsloven-mrl.)

Lov 20.mai 2005 nr. 28 om straff (straffeloven- strl.)

Lov 16.juni 2017 nr. 51 lov om likestilling og forbud mot diskriminering (likestillings-og diskrimineringsloven- ldl.)

Konvensjoner

Convention for the Protection of Human Rights and Fundamental Freedoms, Roma, 4. November 1950 (trådte i kraft 3. september 1953). (Den europeiske menneskerettighetskonvensjonen- EMK)

International Convention on the Elimination of All Forms of Racial Discrimination, 21. desember 1965 (trådte i kraft 4. januar 1969).(Rasediskrimineringskonvensjonen- RDK)

International Covenant on Civil and Political Rights, 16 December 1966 (trådte i kraft 23. mars 1976) 999 UNTS 171. (FNs konvensjon om sivile og politiske rettigheter- SP)

Forarbeid

Ot.prp. nr. 79 (1988–1989) Om endringer i straffeloven og straffeprosessloven m.m (skjerpete strafferammer for voldsforbrytelser, straff for innførsel av pornografi, styrking av

domstolenes fagkyndighet i saker om økonomisk kriminalitet, raskere behandling av straffesaker m.m)

Ot.prp. nr. 3 (1998–1999) Om lov om styrking av menneskerettighetenes stilling i norsk rett (menneskerettsloven)

Ot.prp. nr. 8 (2007–2008) Om lov om endringer i straffeloven 20. mai 2005 nr. 28 mv. (skjerpene og formildende omstendigheter, folkemord, rikets selvstendighet, terrorhandlinger, ro, orden og sikkerhet, og offentlig myndighet)

Ot.prp. nr. 22 (2008–2009) Om lov om endringer i straffeloven 20. mai 2005 nr. 28 (siste delproposisjon – slutføring av spesiell del og tilpasning av annen lovgivning)

NOU 2002: 4 Ny straffelov

Straffelovkomisjonens delutredning VII

NOU 2020: 4 Straffelovrådets utredning nr. 1

Kriminalisering av deltakelse i og rekruttering til kriminelle grupper

NOU 2022:9 En åpen og opplyst offentlig samtale - Ytringsfrihetskommisjonens utredning

Bjørnar Borvik. *Utredning om det strafferettslige og sivilrettslige vernet mot ærekrenkelser. Forslag til lovbestemmelser i Straffeloven 2005 og Tvisteloven.* [Høringsnotat], 2008.

<https://www.regjeringen.no/globalassets/upload/jd/vedlegg/hoeringer/utredning-om-arekrenkelser.pdf>

Dok.nr.16 (2011–2012) Rapport fra Menneskerettighetsutvalget om menneskerettigheter i Grunnloven

Rettspraksis

Rt-1984-1160

Rt-1997-1341

Rt-1997-1821 (Hvit valgallianse)

Rt-2007-1807 (Vigrid)

Rt-2012-536 (Dørvakt)

Rt-2014-669

HR-2018-674-A (Krangledommen)

HR-2019-1468-U

HR-2020-184-A (Kakkerlakk)

HR-2020-185-A

HR-2020-2133-A (Potetbakern)

HR-2022-549-A

HR-2022-1707-A (Jessheim stasjon)

HR-2022-1843-A

LB-1997-2128 (Borgarting)

LG-2001-1610 (Gulating)

Salten tingretts dom av 19.april 2017, i sak 17-028823MED-SALT.

Rettsavgjørelser fra den Europeiske menneskerettighetsdomstol

Škorjanec mot. Croatia, no. 25536/14, 28. mars 2017

Vejdeland mfl. mot Sverige no.1813/07, 9. februar 2012

Mariya Alekhina mfl. Mot Russland no. 38004/12, 17. juli 2018

Söderman mot Sverige no. 5786/08, 12. november 2013 (GC)

Balázs mot Ungarn no. 15529/12, 20. oktober 2015

Guberina mot Kroatia no. 23682/13, 22. mars 2016

Molla Salli mot Hellas no. 20452/14, 19. desember 2018

Soering mot Storbritannia no. 6694/74, 13. mai 1980 (P)

Volodina mot Russland no. 41261/17, 9. juli 2019

Pavel Ivanov mot Russland no.35222/04, 20. februar 2007 (A)

Behar og Gutman mot Bulgaria no. 29335/13, 16. februar 2021

Budinova og Chaprazov mot Bulgaria no. 12567/13, 16. februar 2021

El Masri mot tidligere Jugoslavia no. 39630/09, 13. desember 2012 (GC)

Lavric mot Romania no. 22231/05, 14. januar 2014

Biao mot Danmark no. 38590/10, 24. mai 2016 (GC)

Perinçek mot Sveits no. 27510/08 15. oktober 2015 (GC)

Beizaras og Levicka mot Lithauen no. 41288/15 14. januar 2020

Litteratur

Manson, Gail. «Legislating against hate». I *The Routledge International Handbook on Hate Crime*. Nathan Hall, Abbee Corb, Paul Giannasi og John G.D. Grieve (red.). Routledge, 2015, s. 59-68.

Iganski, Paul og Lagou, Spiridoula. «The personal injuries of “hate crime”». I *The Routledge International Handbook on Hate Crime*. Nathan Hall, Abbee Corb, Paul Giannasi og John G.D. Grieve (red.). Routledge, 2015, s. 34-46.

Perry, Barbara. «Exploring the community impacts of hate crime». I *The Routledge International Handbook on Hate Crime*. Nathan Hall, Abbee Corb, Paul Giannasi og John G.D. Grieve (red.). Routledge, 2015, s. 47-58.

Walters, Mark. «Reparing the harms og hate crime: A restorative justice approach». I *The Routledge International Handbook on Hate Crime*. Nathan Hall, Abbee Corb, Paul Giannasi og John G.D. Grieve (red.). Routledge, 2015, s. 400-410.

Giannasi, Paul. «Policing and hate crime». I *The Routledge International Handbook on Hate Crime*. Nathan Hall, Abbee Corb, Paul Giannasi og John G.D. Grieve (red.). Routledge, 2015, s. 331-342.

Gröning, Linda, Husabø, Erling Johannes og Jacobsen, Jørn. *Frihet, forbrytelse og straff: En systematisk fremstilling av norsk strafferett*, 2.utgave, Bergen: Fagbokforlaget, 2019.

Matningsdal, Magnus. «Lovkommentar til straffeloven». I *juridika.no* (2022) lest 28.mars 2023.

Artikler og elektroniske kilder

Bårdsen, Arnfinn. «Høyesterett og dynamisk tolking av EMK». *Høyesteretts nettsider*, 2017 nr. 6 – (HOY-2017-6). Lest i Lovdata Pro 22.mars 2023.

OSCE/ODIHR. *Hate Crime Laws: A Practical Guide*, 2. utgave, Warsaw:2022.
<https://www.osce.org/files/f/documents/1/4/523940.pdf> hentet den 29.mars 2023.

OSCE/ODIHR. *Hate Crime Laws: A Practical Guide*, 1.utgave, Warsaw:2009.
<https://www.osce.org/files/f/documents/3/e/36426.pdf> hentet den 29.mars 2023.

Oslo Politidistrikt. *Hatkrim: Rettslige og praktiske spørsmål*, Oslo: November 2015.
<https://www.politiet.no/globalassets/dokumenter/oslo/rapporter/anmeldt-hatkriminalitet-oslo/hatkrim---rettslige-og-praktiske-sporsmal-november-2015.pdf>

Kierulf, Anine. «Anine er alene: Hatytringer VI: Siste stopp Jessheim.» *Takk og lov*. [Podkast], 22.mars 2023. <https://shows.acast.com/takk-og-lov-med-anine-kierulf/episodes/takklov-anine-er-alene-hatytringer-iv-siste-stopp-jessheim>

Rapporter

Poliisiammattikorkeakoulu ved Juha Kääriäinen og Noora Ellonen. The Finnish racist crime monitoring system. 2007.

https://www.theseus.fi/bitstream/handle/10024/86765/the%20finnish%20racis_tiedotteita57.pdf;sequence=1 hentet den 3. mai 2023.

Likestillings- og diskrimineringsombudet. *Hatytringer og hatkriminalitet*. 2015.

<https://www.ldo.no/arkiv/nyheitsarkiv/nyheiter-2015/ny-rapport-om-hatytringer-og-hatkriminalitet/> hentet 3. mai 2022.

Institutt for samfunnsforskning ved Helga Eggebø og Elisabeth Stubberud. *Hatefulle ytringer Delrapport 2: Forskning på hat og diskriminering*. Rapport 2016:15. Oslo: 2016.

https://samfunnsforskning.brage.unit.no/samfunnsforskning-xmlui/bitstream/handle/11250/2442447/Rapport_15_16_HatYtr_Del2_endelig.pdf hentet 29. april 2022.

FNs generalsekretær. *Report of the United Nations High Commissioner for Human Rights on the expert workshops on the prohibition of incitement to national, racial or religious hatred*. A/HRC/22/17/Add.4. New York: 11. januar 2013.

https://www.ohchr.org/sites/default/files/Documents/Issues/Opinion/SeminarRabat/Rabat_draft_outcome.pdf hentet 2. mai 2023.

Oslo politidistrikt. *Hatkriminalitet, Anmeldt hatkriminalitet i 2019*. Oslo: mars 2020

<https://www.politiet.no/globalassets/dokumenter/oslo/rapporter/anmeldt-hatkriminalitet-oslo/Anmeldt-hatkriminalitet-i-Oslo-2019>

Oslo politidistrikt. *Hatkriminalitet, Anmeldt hatkriminalitet i 2020*. Oslo: mars 2021

<https://www.politiet.no/globalassets/dokumenter/oslo/rapporter/anmeldt-hatkriminalitet-oslo/anmeldt-hatkriminalitet-i-oslo-2020.pdf>

Politidirektoratet. *STRASAK-rapporten 2021, Anmeldt kriminalitet og politiets straffesaksbehandling*. 15.mars.2022

<https://www.politiet.no/globalassets/04-aktuelt-tall-og-fakta/strasak/2021/anmeldt-kriminalitet-strasak-2021.pdf>